

Міністерство освіти і науки України
Дніпровський державний аграрно-економічний університет
Факультет обліку і фінансів
Кафедра обліку, оподаткування та управління фінансово-економічною
безпекою

ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ
В ЕКЗАМЕНАЦІЙНІЙ КОМІСІЇ:

Завідувач кафедри,

к.е.н., доцент

_____ **Ольга ГУБАРИК**

« ____ » _____ **20__** р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на тему: Удосконалення обліку і аудиту витрат виробництва на
підприємстві

Освітньо-професійна програма «Облік і оподаткування»

Спеціальність 071 «Облік і оподаткування»

Рівень вищої освіти: другий (магістерський)

Здобувач

_____ **Сергій СОТНИКОВ**

Науковий керівник

_____ **к.е.н., доцент**

науковий ступінь, посада

_____ **Ольга ГУБАРИК**

Дніпро – 2025

ДНІПРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**Факультет:** Обліку і фінансів**Кафедра:** Обліку, оподаткування та управління фінансово-економічною безпекою**Освітньо-професійна програма:** «Облік і оподаткування»**Спеціальність:** 071 «Облік і оподаткування»**Рівень вищої освіти:** другий (магістерський)**ЗАТВЕРДЖУЮ****В.о. зав. кафедри** _____ **Ольга ГУБАРИК**
« ____ » _____ 2025 р.**ЗАВДАННЯ****Сотникову Сергію Андрійовичу**

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи: Удосконалення обліку і аудиту витрат виробництва на підприємстві**Науковий керівник:** Губарик Ольга Миколаївна, к.е.н., доцент

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом по ДДАЕУ від «07» жовтня 2025 року № 2995

2. Термін подання здобувачем роботи: 05 грудня 2025 р.**3. Вихідні дані до роботи:** нормативно-правова база України та міжнародні стандарти, до яких належать закони (включно з Податковим кодексом), НП(С)БО та МСФЗ; облікові дані та фінансова звітність ТОВ «МІКРОН-Д», що включають первинні документи та реєстри; а також наукові праці та фахові статті провідних вітчизняних економістів та науковців.**4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити)** Вступ. Теоретичні основи обліку і аудиту витрат виробництва. Стан та вдосконалення обліку виробничих витрат на підприємстві. Стан та вдосконалення аудиту витрат виробництва у ТОВ «МІКРОН-Д». Висновки.**5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень)**Класифікаційна структура витрат на виробництво. Ключові завдання обліку, аналізу і контролю витрат виробництва на підприємстві. Ключові завдання аудиторської перевірки витрат на виробництво. Нормативно-правова база обліку виробничих витрат. Динаміка структури активів, власного капіталу та зобов'язань ТОВ «МІКРОН-Д». Аналіз динаміки та функціонального стану основних засобів ТОВ «МІКРОН-Д» за період 2020-2024 рр. Фінансові результати діяльності ТОВ «МІКРОН-Д», тис. грн. Узагальнена оцінка (інтегральний індекс) фінансового стану підприємства. Запропонована Аналітична таблиця результатів АВС-аналізу виробничих витрат (управлінський звіт). Запропонований Звіт про зміну витрат виробництва ТОВ «МІКРОН-Д». Шляхи

вдосконалення обліку загально-виробничих витрат на ТОВ «МІКРОН-Д». Структурно-логічна схема обліково-аналітичного інструментарію контролю витрат виробництва. Аналіз структури витрат виробництва на ТОВ «МІКРОН-Д». Динаміка зміни структури витрат виробництва ТОВ «МІКРОН-Д». Порядок проведення інвентаризації незавершеного виробництва у ТОВ «МІКРОН-Д». Етапи проведення аудиту виробничих витрат у ТОВ «МІКРОН-Д». Запропонована Методика оцінки виробничих витрат у процесі внутрішнього аудиту. Запропонована Програма внутрішнього аудиту виробничих витрат для ТОВ «МІКРОН-Д».

6. Консультація розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв

7. Дата видачі завдання _____ 06 травня 2024 р. _____

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Термін виконання етапів роботи	Примітка
1	Теоретичні основи обліку і аудиту витрат виробництва	Червень-липень 2025 р.	
2	Стан та вдосконалення обліку виробничих витрат на підприємстві	Серпень - вересень 2025 р.	
3	Стан та вдосконалення аудиту витрат виробництва у ТОВ «МІКРОН-Д»	Жовтень-листопад 2025 р.	
4	Вступ, висновки	Листопад 2025 р.	
5	Список використаної літератури	Листопад 2025 р.	
6	Оформлення роботи	Листопад 2025 р.	

Здобувач _____
(підпис)

Сергій СОТНИКОВ _____
(прізвище та ініціали)

Науковий керівник _____
(підпис)

Ольга ГУБАРИК _____
(прізвище та ініціали)

ЗМІСТ

РЕФЕРАТ	5
ВСТУП	7
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ І АУДИТУ	12
ВИТРАТ ВИРОБНИЦТВА	
1.1. Економічна природа витрат виробництва на підприємстві	12
1.2. Витрати на виробництво як об'єкт бухгалтерського обліку і аудиту	17
1.3. Нормативно-правове регулювання обліку та аудиту виробничих витрат	21
Висновки до розділу 1	23
РОЗДІЛ 2. СТАН ТА ВДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ ВИРОБНИЧИХ ВИТРАТ НА ПІДПРИЄМСТВІ	25
2.1. Фінансово-економічна характеристика підприємства та побудова облікової системи ТОВ «МІКРОН-Д»	25
2.2. Стан обліку витрат на виробництво у ТОВ «МІКРОН-Д»	32
2.3. Напрями вдосконалення обліку витрат виробництва у ТОВ «МІКРОН-Д»	35
Висновки до розділу 2	39
РОЗДІЛ 3. СТАН ТА ВДОСКОНАЛЕННЯ АУДИТУ ВИТРАТ ВИРОБНИЦТВА У ТОВ «МІКРОН-Д»	42
3.1. Аналітична оцінка витрат на виробництво продукції ТОВ «МІКРОН-Д»	42
3.2. Проведення аудиту обліку виробничих витрат на підприємстві	47
3.3. Вдосконалення аудиту витрат виробництва на підприємстві	50

Висновки до розділу 3	55
ВИСНОВКИ	58
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	64
ДОДАТОК А	70

РЕФЕРАТ

Тема: Удосконалення обліку і аудиту витрат виробництва на підприємстві

Кваліфікаційна робота містить: 70 с., 11 рис., 7 табл., 1 додаток., 50 джерел літератури.

Об'єктом кваліфікаційного дослідження є процес формування, обліку та аудиту витрат на виробництво на підприємстві.

Предметом дослідження виступають теоретико-методичні та практичні аспекти обліку і аудиту виробничих витрат у системі управління фінансово-господарською діяльністю підприємства.

Метою кваліфікаційної роботи є дослідження сучасних підходів до організації обліку та аудиту витрат виробництва, оцінка їх ефективності на практиці, виявлення проблем та обґрунтування шляхів удосконалення методики обліку і контролю витрат з метою підвищення результативності діяльності підприємства.

У процесі дослідження використано комплекс загальнонаукових та спеціальних методів: аналіз і синтез – для узагальнення теоретичних підходів щодо сутності та класифікації виробничих витрат; індукція і дедукція – для формування наукових висновків; економіко-статистичні методи – для оцінки структури, динаміки та факторів зміни витрат; порівняльний аналіз – для виявлення відхилень та резервів оптимізації; графічний метод – для візуалізації результатів дослідження; системний підхід – для обґрунтування пропозицій з удосконалення обліку та аудиту витрат.

У результаті проведеного дослідження розкрито сучасний стан організації обліку й аудиту витрат на виробництво на ТОВ «МІКРОН-Д», визначено ключові проблеми, пов'язані з обліком біологічних активів, незавершеного виробництва та контролем статей витрат. Проведено аналіз структури та динаміки виробничих витрат, виявлено чинники, що впливають на собівартість продукції, та охарактеризовано ефективність діючої системи внутрішнього контролю. На основі отриманих результатів запропоновано напрями вдосконалення організації обліку та аудиту витрат виробництва, зокрема: інтеграцію управлінської аналітики, удосконалення оцінки біологічних активів, використання цифрових інструментів моніторингу витрат та впровадження ризикоорієнтованого підходу в аудиті.

Результати дослідження впроваджені в практику на ТОВ «МІКРОН-Д».

КЛЮЧОВІ СЛОВА

ВИТРАТИ ВИРОБНИЦТВА, ОБЛІК ВИТРАТ, АУДИТ ВИТРАТ, СОБІВАРТІСТЬ ПРОДУКЦІЇ, УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ, ВНУТРІШНІЙ КОНТРОЛЬ, БІОЛОГІЧНІ АКТИВИ, АКВАКУЛЬТУРА

ABSTRACT

Topic: Improvement of accounting and auditing of production costs at the enterprise

The qualification work contains: 70 pages, 11 figures, 7 tables, 1 app., 50 literature sources.

The object of the qualification study is the process of formation, accounting and auditing of production costs at the enterprise.

The subject of the study is theoretical, methodological and practical aspects of accounting and auditing of production costs in the system of managing financial and economic activities of the enterprise.

The purpose of the qualification work is the study of modern approaches to the organization of accounting and auditing of production costs, assessment of their effectiveness in practice, identification of problems and justification of ways to improve the accounting and control methods of costs in order to increase the effectiveness of the enterprise.

In the research process, a complex of general scientific and special methods was used: analysis and synthesis - to generalize theoretical approaches regarding the essence and classification of production costs; induction and deduction - for the formation of scientific conclusions; economic and statistical methods - to assess the structure, dynamics and factors of cost changes; comparative analysis — to identify deviations and optimization reserves; graphic method - for visualization of research results; systematic approach - to justify proposals for improving accounting and auditing costs.

As a result of the research, the current state of the organization of accounting and auditing of production costs at MICRON-D LLC was revealed, key problems related to the accounting of biological assets, work-in-progress and control of cost items were identified. An analysis of the structure and dynamics of production costs was carried out, factors affecting the cost of production were identified, and the effectiveness of the current internal control system was characterized. On the basis of the obtained results, directions for improving the organization of accounting and auditing of production costs are proposed, in particular: the integration of management analytics, the improvement of the assessment of biological assets, the use of digital tools for monitoring costs and the introduction of a risk-oriented approach in auditing.

The research results are implemented in practice at MICRON-D LLC.

KEY WORDS

PRODUCTION COSTS, COST ACCOUNTING, COST AUDIT, PRODUCT COSTING, COST MANAGEMENT, INTERNAL CONTROL, BIOLOGICAL ASSETS, AQUACULTURE

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Сучасні умови господарювання вимагають від підприємств високого рівня ефективності використання ресурсів, зниження собівартості продукції та підвищення конкурентоспроможності. У зв'язку з цим питання організації обліку та аудиту витрат на виробництво набуває особливої актуальності, оскільки саме від достовірності облікової інформації про витрати залежить точність формування фінансових результатів і обґрунтованість управлінських рішень.

Витрати виробництва є одним із ключових показників діяльності підприємства, що характеризує рівень його економічної ефективності. Раціональна система їх обліку дозволяє своєчасно виявляти резерви зниження собівартості, оптимізувати використання матеріальних, трудових і фінансових ресурсів. Аудит витрат, у свою чергу, виступає інструментом перевірки достовірності облікових даних і контролю за дотриманням принципів економічності, законності та доцільності здійснених витрат.

Аналіз наукових джерел свідчить, що проблематика обліку та аудиту витрат на виробництво широко розглядається у працях провідних вітчизняних і зарубіжних науковців. Зокрема, значний внесок у розроблення теоретичних і методичних засад обліку витрат зробили такі дослідники, як Ф.Ф. Бутинець [5], С. Ф. Голова [7], О. Г. Губарик [9, 10, 49], В. В. Сопко [43], О. В. Чернецька [47], Г. Чумак [48], які розглядали питання класифікації витрат, методів їх обліку та формування собівартості продукції. Питання аудиту витрат і внутрішнього контролю висвітлювали у своїх працях Л.П. Кулаковська [20], С. Сотников [44], які акцентували увагу на методичних підходах до перевірки достовірності інформації про витрати та їх відображення у фінансовій звітності.

Попри значну кількість наукових розробок, на практиці залишаються невирішеними питання вдосконалення методики обліку витрат у контексті

сучасних інформаційних технологій, узгодження національних стандартів із міжнародними вимогами, а також підвищення ефективності аудиту як елементу системи управління фінансово-економічною безпекою підприємства. Це зумовлює необхідність подальшого дослідження даної проблематики.

Мета і завдання дослідження. Метою кваліфікаційної роботи є дослідження теоретичних, методичних і практичних аспектів обліку і аудиту витрат виробництва на підприємстві, виявлення проблем та обґрунтування шляхів їх вирішення.

Для досягнення поставленої мети необхідно виконати такі завдання:

- систематизувати теоретичні положення та класифікаційні ознаки виробничих витрат як ключового об'єкта бухгалтерського обліку та аудиту, уточнивши їх місце та роль у системі управління підприємством;
- дослідити нормативно-правову базу обліку та аудиту витрат, виявивши її особливості у контексті аквакультури та виробництва специфічної продукції;
- здійснити фінансово-економічний аналіз діяльності ТОВ «МІКРОН-Д» та оцінити сучасний стан організації його облікової системи, зокрема обліку біологічних активів і незавершеного виробництва;
- провести аналітичну оцінку структури, динаміки та ефективності виробничих витрат ТОВ «МІКРОН-Д», визначивши вплив ключових статей на собівартість продукції;
- розглянути стан внутрішнього аудиту витрат на виробництво, обґрунтувавши послідовність аудиторських процедур, адаптованих до особливостей обліку на досліджуваному підприємстві;
- розробити напрями вдосконалення системи обліку витрат на виробництво з урахуванням потреби інтеграції управлінської аналітики та цифрових інструментів;
- запропонувати практичні рекомендації щодо підвищення ефективності внутрішнього аудиту виробничих витрат, спрямовані на

мінімізацію ризиків та оптимізацію собівартості продукції ТОВ «МІКРОН-Д».

Об'єктом дослідження є процес формування, обліку і аудиту витрат на виробництво на підприємстві.

Предметом дослідження виступають теоретико-методичні та практичні аспекти обліку і аудиту витрат на виробництво в системі управління діяльністю підприємства.

Методи дослідження. У процесі дослідження використано такі методи: аналіз і синтез – для узагальнення теоретичних підходів до обліку та аудиту витрат; індукції та дедукції – для формування висновків; економіко-статистичні методи – для оцінки динаміки та структури витрат; порівняльний аналіз – для виявлення відхилень та резервів; графічний метод – для наочного подання результатів аналізу; метод системного підходу – для обґрунтування шляхів удосконалення обліку та аудиту витрат виробництва.

Отже, проведене дослідження спрямоване на підвищення ефективності управління витратами через удосконалення системи їх обліку та аудиту, що є важливою умовою забезпечення стабільного розвитку підприємства в умовах конкурентного ринкового середовища.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у вдосконаленні та подальшому розвитку теоретико-методичних і практичних положень обліку і аудиту витрат на виробництво на підприємстві і полягає в наступному:

удосконалено:

- методичний підхід до організації обліку витрат виробництва в аквакультурі шляхом інтеграції фінансового та управлінського обліку біологічних активів та незавершеного виробництва, що забезпечує своєчасне формування інформації для оперативного контролю;

- методику аудиту витрат на виробництво специфічної продукції (чорної ікри) з урахуванням ризикоорієнтованого підходу, що дозволяє підвищити ефективність контролю за списанням високозатратних матеріалів (корми, ветпрепарати) та достовірність перевічених даних;

- інформаційно-аналітичне забезпечення процесу управління витратами через обґрунтування впровадження сучасних цифрових інструментів (дашбордів, мобільних рішень) для візуалізації ключових показників собівартості та оперативного прийняття рішень.

набули подальшого розвитку:

- теоретичні положення щодо економічної сутності та структури виробничих витрат як об'єкта бухгалтерського обліку і аудиту в умовах довготривалого біологічного циклу виробництва;

- класифікація витрат на виробництво з урахуванням необхідності виділення контрольованих та неконтрольованих витрат, що прямо пов'язані з життєзабезпеченням біологічних активів (електроенергія для насосів, фільтрації);

- методичні підходи до аналітичної оцінки рівня і динаміки виробничих витрат, що ґрунтуються на факторному аналізі впливу обсягів виробництва і норм списання кормів на собівартість продукції, забезпечуючи підвищення ефективності аудиту.

Апробація результатів кваліфікаційної роботи. Результати кваліфікаційної роботи пройшли апробацію під час участі у III Міжнародній науково-практичній Інтернет-конференції «Обліково-фінансове, інформаційне та мовно-комунікаційне забезпечення сталого розвитку аграрного сектору економіки: проблеми, пріоритети, перспективи» (м.Дніпро, ДДАЕУ, 22-23 жовтня 2025 р.). Окремі рекомендації щодо вдосконалення аналітичного обліку та аудиту витрат були використані під час проходження переддипломної практики на ТОВ «МІКРОН-Д», що підтвердило їх практичну значущість та ефективність.

Публікації. Окремі результати кваліфікаційного дослідження опубліковано у двох наукових працях, зокрема: одній науковій статті у співавторстві, опублікованій у фаховому Інтернет-виданні, а також одній тезі, підготовленій одноосібно та опублікованій у збірнику матеріалів науково-практичної конференції.

Структура і обсяг кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота має чітко структурований зміст і складається зі вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел, який налічує 50 найменувань. Загальний обсяг роботи становить 70 сторінок комп'ютерного тексту, у ній наведено 7 таблиць, 11 рисунків і 1 додаток, що ілюструють основні результати дослідження.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ І АУДИТУ ВИТРАТ ВИРОБНИЦТВА

1.1. Економічна природа витрат виробництва на підприємстві

У сучасних умовах жорсткої конкуренції кожне підприємство, установа чи підприємець прагнуть збільшити обсяги виробництва та підвищити якість продукції, водночас зменшуючи виробничі витрати задля досягнення більшого прибутку. В цьому контексті бухгалтерський облік виступає основним джерелом достовірної інформації, необхідної для визначення витрат виробництва, обсягів виготовленої продукції (робіт, послуг) у грошовому та натуральному вимірі, а також для ефективного управління економічними результатами діяльності.

Процес виробництва є ключовою складовою діяльності будь-якого господарюючого суб'єкта, оскільки саме на цьому етапі відбувається використання трудових, матеріальних, енергетичних та природних ресурсів, а результатом є створення готової продукції, призначеної для подальшої реалізації. Основною особливістю цього процесу є формування сукупних виробничих витрат, які визначають виробничу собівартість продукції – один із найважливіших показників ефективності діяльності підприємства.

Витрати на виробництво є однією з найважливіших економічних категорій, що визначає ефективність господарської діяльності підприємства. Саме вони формують собівартість продукції, впливають на рівень прибутковості, конкурентоспроможність і фінансову стабільність суб'єкта господарювання. У сучасних умовах ринкових трансформацій та нестабільного економічного середовища проблема управління виробничими витратами набуває особливої актуальності, оскільки оптимізація структури витрат дозволяє забезпечити раціональне використання ресурсів і підвищити результативність виробництва.

Дослідження економічної природи витрат на виробництво дає змогу

глибше зрозуміти їх сутність, функціональне призначення та роль у формуванні фінансових результатів підприємства. Витрати є не лише показником споживання ресурсів, а й важливим елементом системи управління, що відображає взаємозв'язок між обсягом виробництва, доходами та прибутком.

Витрати на виробництво належать до загальної сукупності витрат підприємства, а тому підпорядковуються загальним критеріям їх визнання, визначеним у П(С)БО 16 «Витрати». Згідно з ним:

- витрати відображаються в бухгалтерському обліку одночасно зі зменшенням активів або збільшенням зобов'язань;
- вони визнаються у тому звітному періоді, в якому визначається дохід, для отримання якого ці витрати були понесені;
- якщо витрати неможливо прямо пов'язати з певним доходом, їх включають до складу витрат того звітного періоду, в якому вони виникли;
- у разі, коли актив приносить економічні вигоди протягом кількох звітних періодів, його вартість розподіляється систематично між цими періодами у вигляді витрат [39].

Івашкевич В. Б. зазначає, що: «Витрати виробництва є функцією виробництва і можуть бути подані як: сукупність спожитої кількості ресурсів; вартісне вираження матеріальних і трудових витрат» [16].

Відповідно до П(С)БО 9 «Запаси» витратами є: «витрати та створення нових активів у вигляді запасів, якими є незавершене виробництво, напівфабрикати власного виробництва, готова продукція» [41].

Єдиного підходу до визначення поняття «витрати виробництва» не існує – у працях як вітчизняних, так і зарубіжних науковців подаються різні трактування. Так, В.В. Сопко зазначає, що витрати виробництва формуються із використаних у процесі виготовлення продукції матеріальних ресурсів і сил природи, спрямованих на створення нового товару. Грошовим виразом цих витрат є собівартість продукції. Отже, поняття «витрати виробництва» поєднує у собі зміст категорій «витрати» та «собівартість» [43].

Витрати на виробництво відрізняються не лише за складом, а й за своїм призначенням у процесі виготовлення продукції. Наприклад, заробітна плата виробничих працівників і витрати на матеріали безпосередньо пов'язані з процесом виробництва, тоді як загальновиробничі витрати стосуються лише управління та обслуговування цього процесу. Частина витрат можна безпосередньо віднести на собівартість продукції, а іншу – лише опосередковано, що зумовлено виготовленням кількох видів продукції.

Такі особливості потребують чіткої класифікації витрат виробництва за відповідними ознаками, що є важливою умовою правильного ведення обліку та точного визначення собівартості продукції. Основною метою класифікації є забезпечення отримання повної та достовірної інформації для організації обліку, аудиту й контролю використання матеріальних ресурсів у виробництві. Водночас вона відіграє значну роль у плануванні витрат, формуванні центрів відповідальності, об'єктів калькулювання та напрямів виробничої діяльності [45].

Узагальнюючи погляди науковців, доцільно відзначити, що найбільш вдалим, на нашу думку, є визначення сутності витрат виробництва, запропоноване Педченко Н. С., Тітенко Л. В., Мілкою А. І., Артюх-Пасютою О. В. та Тітенко Ю. А. Вони розглядають витрати виробництва як кількісне відображення використаних підприємством ресурсів, залучених у процес господарської діяльності, виражених у грошовій формі з метою отримання прибутку, а також як показник зростання зобов'язань підприємства перед кредиторами та бюджетом [30].

С. Ф. Голов наголошує, що характер виробничих витрат безпосередньо залежить від об'єкта витрат, при цьому одні й ті самі затрати можуть одночасно вважатися як прямими, так і непрямими щодо різних об'єктів обліку [7].

Узагальнюючи позиції науковців, можна зазначити, що за характером залежності від обсягу виробництва витрати поділяють на постійні (фіксовані) та змінні. Окрім цього, у науковій літературі виділяють проміжні види витрат

– напівзмінні, змішані, умовно-змінні, умовно-постійні та інші [5].

Важливою характеристикою витрат виробництва є їх поділ за періодами визнання або часом виникнення. Згідно з цією ознакою, виокремлюють кілька основних груп:

- поточні витрати – це витрати звітного періоду, які безпосередньо включаються до собівартості продукції, робіт чи послуг, виготовлених у цьому ж періоді;

- витрати майбутніх періодів – понесені у поточному звітному періоді витрати, які будуть включені до собівартості продукції, що виготовлятиметься у наступних звітних періодах;

- майбутні витрати – планові витрати на продукцію, яка ще не виготовлена, але які необхідно врахувати для правильного формування фактичної собівартості в майбутньому [19].

Дослідники також пропонують класифікацію витрат за можливістю контролю. Відповідно до цього підходу, витрати поділяються на контрольовані, тобто ті, що можуть бути регульовані або скорочені працівниками підприємства, та неконтрольовані, які не залежать від дій персоналу [18].

Узагальнивши наукові підходи до класифікації витрат виробництва, представимо систематизацію основних її ознак на рис. 1.1.

Відсутність узгодженості у підходах до класифікації виробничих витрат зумовлює необхідність формування чіткої системи класифікаційних ознак, що дозволяють повніше розкрити сутність, структуру та призначення витрат на виробництво. Значна кількість теоретичних підходів і практична важливість цієї проблематики підкреслюють потребу подальшого вдосконалення підходів до визначення змісту та групування виробничих витрат. Класифікація витрат виступає важливою основою для підвищення результативності системи управлінського й фінансового обліку підприємства.

Рис. 1.1. Класифікаційна структура витрат на виробництво

Отже, виробничий процес є ключовою складовою діяльності підприємства, оскільки саме виготовлена продукція, виконані роботи чи надані послуги забезпечують отримання доходу та формування прибутку. Разом із тим, виробництво супроводжується використанням матеріальних ресурсів, оплатою праці персоналу, експлуатацією обладнання та інших

активів, необхідних для створення продукції чи надання послуг. Усі ці витрати відображаються у складі виробничих витрат підприємства. Безпідставне скорочення певних статей витрат, наприклад за рахунок придбання неякісної сировини, може призвести до зниження обсягів виробництва або зростання кількості браку. Натомість раціональне підвищення витрат, наприклад на якісні матеріали, сприяє підвищенню продуктивності праці й зниженню собівартості одиниці продукції. Тому одним із пріоритетних завдань управлінської системи підприємства є пошук шляхів оптимізації виробничих витрат з урахуванням критеріїв економічної ефективності.

1.2. Витрати на виробництво як об'єкт бухгалтерського обліку і аудиту

Витрати на виробництво займають центральне місце у системі управління підприємством, оскільки вони безпосередньо впливають на формування собівартості продукції, визначення фінансового результату та рівень конкурентоспроможності підприємства. Раціональна організація обліку виробничих витрат забезпечує достовірне відображення використаних ресурсів, сприяє ефективному плануванню та контролю за їх рівнем, а також створює інформаційну базу для прийняття управлінських рішень.

З точки зору аудиту, витрати на виробництво є важливим об'єктом перевірки, оскільки їх правильність та обґрунтованість впливають на достовірність фінансової звітності підприємства. Аудиторський контроль спрямований на підтвердження відповідності обліку витрат чинним нормативним вимогам, виявлення можливих порушень чи резервів підвищення ефективності використання ресурсів. Таким чином, облік і аудит витрат виступають взаємопов'язаними елементами єдиної системи управління виробничою діяльністю підприємства.

Поділяємо позицію науковців Овчарової Н., Кравченко О. та Бобошко Р., які зазначають, що система обліку загалом має на меті: «накопичувати та систематизувати інформацію та в подальшому на її підставі здійснювати системний аналіз, реалізовувати багатовекторний контроль результатів діяльності, оцінювати ризики та перспективи подальшого розвитку» [29].

Як слушно зазначають Назаренко Т. П., Франчук І. Б. та Вітер С. А., саме облік, «як інформаційний потік, обернений процесу управління, буде не лише відображати дійсність, але й готувати інформацію для моделювання економіки підприємства в майбутньому» [27].

Дослідники Биба В. В., Пінчук Н. М. та Ващенко Н. Ю. наголошують, що: «існуюча система обліку витрат на внутрішнє виробництво повністю відповідає вимогам централізованого управління економікою і забезпечує інформацію про фактичну вартість продукції в основному для національного ціноутворення» [3].

На необхідності комплексного підходу до обліку витрат акцентує увагу Бондаренко Н. М., підкреслюючи, що лише за умови отримання повної та своєчасної інформації «про розмір та види витрат управлінський персонал має змогу своєчасно реагувати на зміни й коригувати небажані відхилення в діяльності за рахунок прийняття відповідних управлінських рішень» [4].

Узагальнюючи підходи науковців до розгляду витрат виробництва як об'єкта обліку та контролю, варто звернути увагу на думку Пеняк Ю. С. та Сергієнко О. А., які зазначають, що: «дослідження витрат є надзвичайно актуальним для управління підприємствах будь-якого типу і є важливим елементом стратегічного управління та прийняття рішень» [31].

Саме величина витрат визначає рівень прибутковості, а отже – впливає на конкурентоспроможність, ділову активність і фінансову стійкість підприємства. Налагоджена система обліково-аналітичного забезпечення та ефективний контроль витрат дають змогу вирішувати низку управлінських завдань, спрямованих на підвищення результативності діяльності підприємства (рис. 1.2).

Рис. 1.2. Ключові завдання обліку, аналізу і контролю витрат виробництва на підприємстві

Аудит витрат на виробництво та виробничої діяльності підприємства є одним із найвідповідальніших і найскладніших етапів аудиторської перевірки. Це зумовлено тим, що правильність ведення обліку виробничих витрат безпосередньо впливає на формування собівартості виготовленої продукції, величина якої залежить від багатьох факторів і складових. Тому аудитор повинен приділити особливу увагу перевірці достовірності, повноти та коректності відображення таких витрат у бухгалтерському обліку.

Основною метою аудиту витрат виробництва є встановлення законності, обґрунтованості, повноти та своєчасності їх відображення в облікових регістрах і фінансовій звітності. У ході перевірки аудитор вирішує низку важливих завдань, які детально наведено на рис. 1.3.

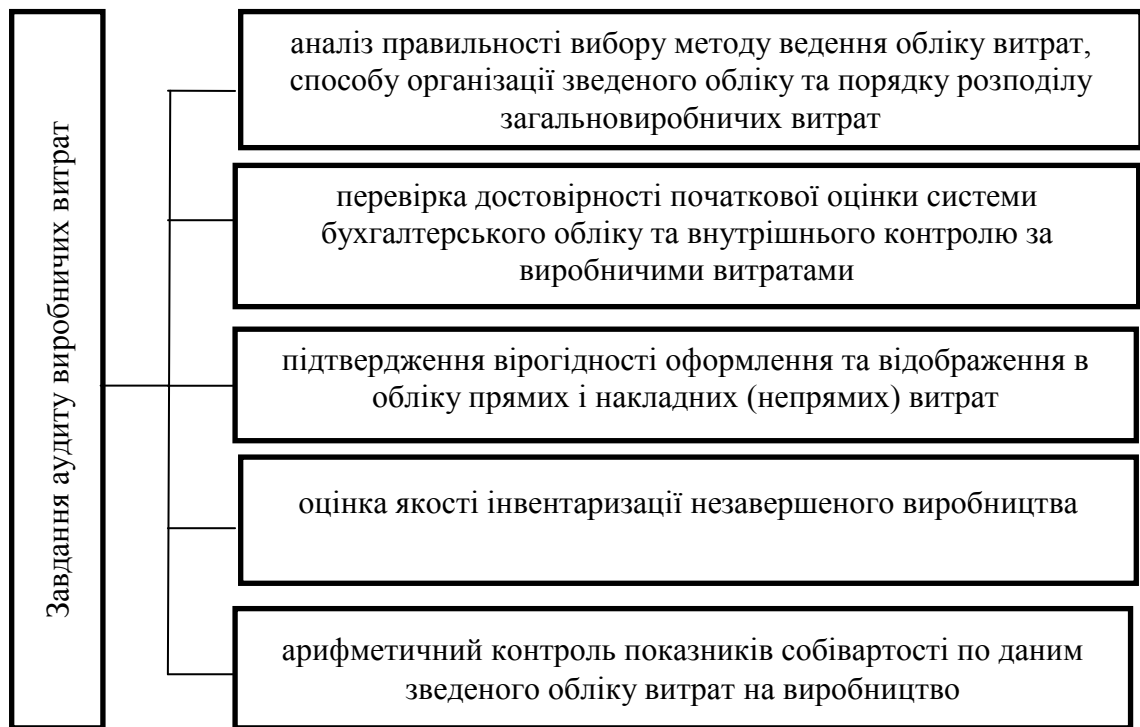

Рис. 1.3. Ключові завдання аудиторської перевірки витрат на виробництво

Аудит витрат на виробництво здійснюється після перевірки основних засобів, виробничих запасів, розрахунків із заробітної плати тощо, що впливає на порядок його організації та проведення. Порушення, виявлені під час попередніх аудиторських процедур, розглядаються у взаємозв'язку з об'єктами калькуляції та враховуються під час подальшої перевірки виробничих витрат [13].

Отже, витрати на виробництво є ключовим об'єктом бухгалтерського обліку та аудиту, оскільки вони визначають реальну собівартість продукції, впливають на формування фінансових результатів і забезпечують основу для ефективного управління діяльністю підприємства. Якісна система обліку дозволяє своєчасно формувати достовірну інформацію про витрати, що є необхідною для контролю, аналізу та прийняття управлінських рішень. Водночас аудит витрат забезпечує перевірку законності, повноти й правильності їх відображення, сприяючи підвищенню прозорості фінансової звітності та ефективності управління виробничими ресурсами підприємства.

1.3. Нормативно-правове регулювання обліку та аудиту виробничих витрат

Система бухгалтерського обліку й аудиту витрат виробництва на сучасних підприємствах базується на належному нормативно-правовому забезпеченні, без якого її ефективне функціонування є неможливим. У цій сфері діє значна кількість нормативно-правових актів, які протягом останніх десятиліть зазнавали постійного вдосконалення та змін під впливом соціально-економічних, інтеграційних і технологічних процесів. На сьогодні законодавче регулювання обліку витрат в Україні має багаторівневий характер: воно включає законодавчі норми, що визначають загальні принципи ведення бухгалтерського обліку; нормативні документи, які встановлюють правила формування достовірної інформації про витрати; методичні рекомендації, що деталізують підходи до їх відображення; а також внутрішні документи підприємств, розроблені з урахуванням специфіки їх діяльності. Така система забезпечує комплексне регулювання процесу обліку виробничих витрат і створює основу для його подальшого вдосконалення в умовах економічних трансформацій та інтеграції до міжнародних стандартів.

На рис.1.4 узагальнено систему нормативного регулювання обліку та контролю виробничих витрат на підприємстві. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [38] визначає поняття витрат і встановлює порядок їх відображення у фінансовій звітності. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати» [39] деталізує склад витрат виробництва та окреслює методичні принципи їх обліку.

Методичні рекомендації з планування, обліку і калькулювання собівартості продукції (робіт, послуг) містять перелік статей витрат і визначають порядок розрахунку собівартості продукції. «Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань» [37] встановлює правила та процедури проведення інвентаризації на підприємствах. Наказ про облікову

політику визначає перелік застосовуваних статей витрат і субрахунків для їх обліку, тоді як накази про проведення інвентаризації та склад комісії регламентують учасників контрольних заходів і періодичність їх здійснення.

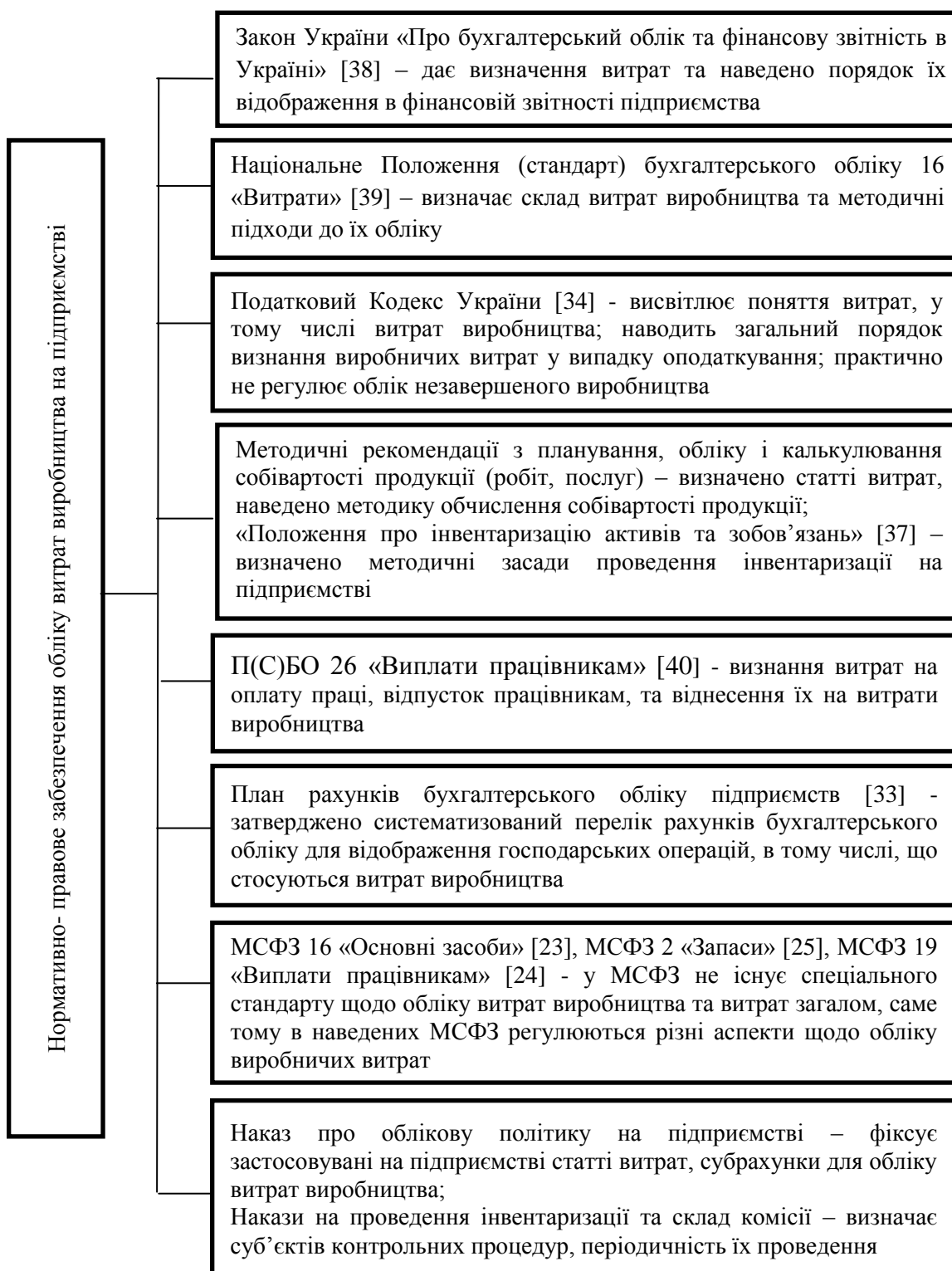

Рис. 1.4. Нормативно-правова база обліку виробничих витрат

Отже, нормативно-правове регулювання обліку та аудиту виробничих витрат є ключовою складовою ефективного функціонування системи бухгалтерського обліку підприємства. Воно забезпечує єдність підходів до відображення витрат, достовірність фінансової звітності та прозорість господарських операцій. Сформована в Україні багаторівнева система регламентації – від законодавчих актів до внутрішніх документів підприємства – створює необхідні умови для об'єктивного відображення витрат і контролю за їх раціональним використанням. Разом із тим, у контексті євроінтеграційних процесів і переходу до міжнародних стандартів фінансової звітності, подальше вдосконалення нормативно-правової бази залишається важливою передумовою підвищення ефективності обліку й аудиту виробничих витрат.

Висновки до розділу 1

1. Виробничі витрати є ключовим елементом формування собівартості продукції, від рівня яких залежить ефективність виробничої діяльності, прибутковість і конкурентоспроможність підприємства. Процес виробництва передбачає використання матеріальних, трудових і фінансових ресурсів, а їхня вартісна оцінка відображається у складі витрат. Раціональне управління витратами дозволяє забезпечити економію ресурсів, підвищити продуктивність праці та досягти стратегічних цілей підприємства.

2. Система бухгалтерського обліку та аудиту виробничих витрат є важливою складовою управління підприємством. Облік забезпечує керівництво достовірною інформацією для прийняття ефективних управлінських рішень, тоді як аудит виконує контрольну функцію, перевіряючи правильність відображення витрат і достовірність фінансових показників. Ефективна взаємодія цих систем сприяє виявленню відхилень, запобіганню помилкам і зловживанням, а також формуванню реальних

показників прибутковості діяльності підприємства.

3. Нормативно-правове регулювання обліку та аудиту витрат виробництва в Україні забезпечує єдність підходів до їх відображення, оцінки та контролю. Законодавчі й методичні акти – зокрема Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», НП(С)БО 16 «Витрати» та інші нормативи – визначають загальні принципи ведення обліку й проведення аудиту. Водночас підприємства мають право самостійно формувати облікову політику з урахуванням специфіки своєї діяльності, що дозволяє забезпечити гнучкість і ефективність системи управління витратами у сучасних умовах господарювання.

РОЗДІЛ 2. СТАН ТА ВДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ ВИРОБНИЧИХ ВИТРАТ НА ПІДПРИЄМСТВІ

2.1. Фінансово-економічна характеристика підприємства та побудова облікової системи ТОВ «МІКРОН-Д»

Товариство з обмеженою відповідальністю «МІКРОН-Д» (далі – ТОВ «МІКРОН-Д») зареєстроване як юридична особа з кодом ЄДРПОУ 30959018. Дата реєстрації підприємства – 24 квітня 2000 року. Статутний капітал ТОВ «МІКРОН-Д» становить 20 000 000,00 грн. На момент останнього оновлення даних (07.11.2025) статус юридичної особи – «Зареєстровано». Уповноваженою особою підприємства є Борисенко Олександр В'ячеславович.

Підприємство спеціалізується на прісноводному рибництві (аквакультура), зокрема на вирощуванні риб осетрових порід та виробництві чорної ікри вищого сорту (код виду діяльності 03.22). ТОВ «МІКРОН-Д» не здійснює реалізацію риби, а фокусується винятково на виробництві ікри високого сорту.

Середньорічна кількість працівників підприємства протягом останніх звітних періодів складає 53 особи. Перевірка актуального стану юридичної особи в Єдиному державному реєстрі показала, що ТОВ «МІКРОН-Д» функціонує, веде господарську діяльність та не перебуває на етапі ліквідації, що підтверджує стабільність та розвиток підприємства.

Для оцінки фінансово-економічного стану ТОВ «МІКРОН-Д» на наступних етапах дослідження буде проведено аналіз майна та капіталу, руху та функціонального стану основних засобів, динаміки фінансових результатів, а також оцінку фінансової стійкості, ліквідності та інтегрованого показника стану підприємства. Для визначення динаміки розвитку ТОВ «МІКРОН-Д» проведено оцінку структури й вартості активів, власного капіталу та зобов'язань підприємства за 2020-2024 роки (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Динаміка структури активів, власного капіталу та зобов'язань

ТОВ «МІКРОН-Д»

Показник	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.	2024 р.	Відхилення у % 2024 р. до 2020 р.
Необоротні активи, тис. грн.	18500,0	19800,0	20900,0	22800,0	22654,7	122,5
Оборотні активи, тис. грн.	8500,0	9200,0	10100,0	11000,0	11811,2	138,9
Усього активів, тис. грн.	27000,0	29000,0	31000,0	33800,0	34465,9	127,6
Власний капітал, тис. грн.	4200,0	4500,0	4800,0	5100,0	5307,5	126,4
Поточні зобов'язання, тис. грн.	7000,0	8000,0	9500,0	11000,0	13200,6	188,6
Довгострокові зобов'язання, тис. грн.	15800,0	16500,0	16700,0	16700,0	21265,3	134,5
Усього пасив, тис. грн.	27000,0	29000,0	31000,0	33800,0	34465,9	127,6

Аналіз даних таблиці 2.1. свідчить, що протягом 2020-2024 рр. загальна вартість активів підприємства зросла на 27,6%, що вказує на стабільне розширення його ресурсної бази. Необоротні активи залишаються стабільними з невеликим приростом, тоді як оборотні активи зросли на 38,9%, що свідчить про збільшення обігових коштів для підтримки виробничого процесу. Власний капітал підприємства збільшився на 26,4%, що забезпечує часткове фінансування активів за рахунок власних джерел. Водночас зобов'язання підприємства зросли швидшими темпами (поточні – на 88,6%, довгострокові – на 34,5%), що відображає збільшення залучених фінансових ресурсів для розвитку бізнесу. Загалом, структура пасивів демонструє збалансовану динаміку, однак високий приріст поточних зобов'язань потребує контролю для забезпечення фінансової стійкості.

Виходячи з даних про структуру та вартість активів ТОВ «МІКРОН-Д», представлених у таблиці 2.1, доцільно розглянути рух і функціональний стан основних засобів підприємства у 2020-2024 рр. Аналіз цих показників дозволяє оцінити ефективність використання майна та динаміку його зміни, що є важливою складовою оцінки фінансового стану підприємства (рис. 2.1).

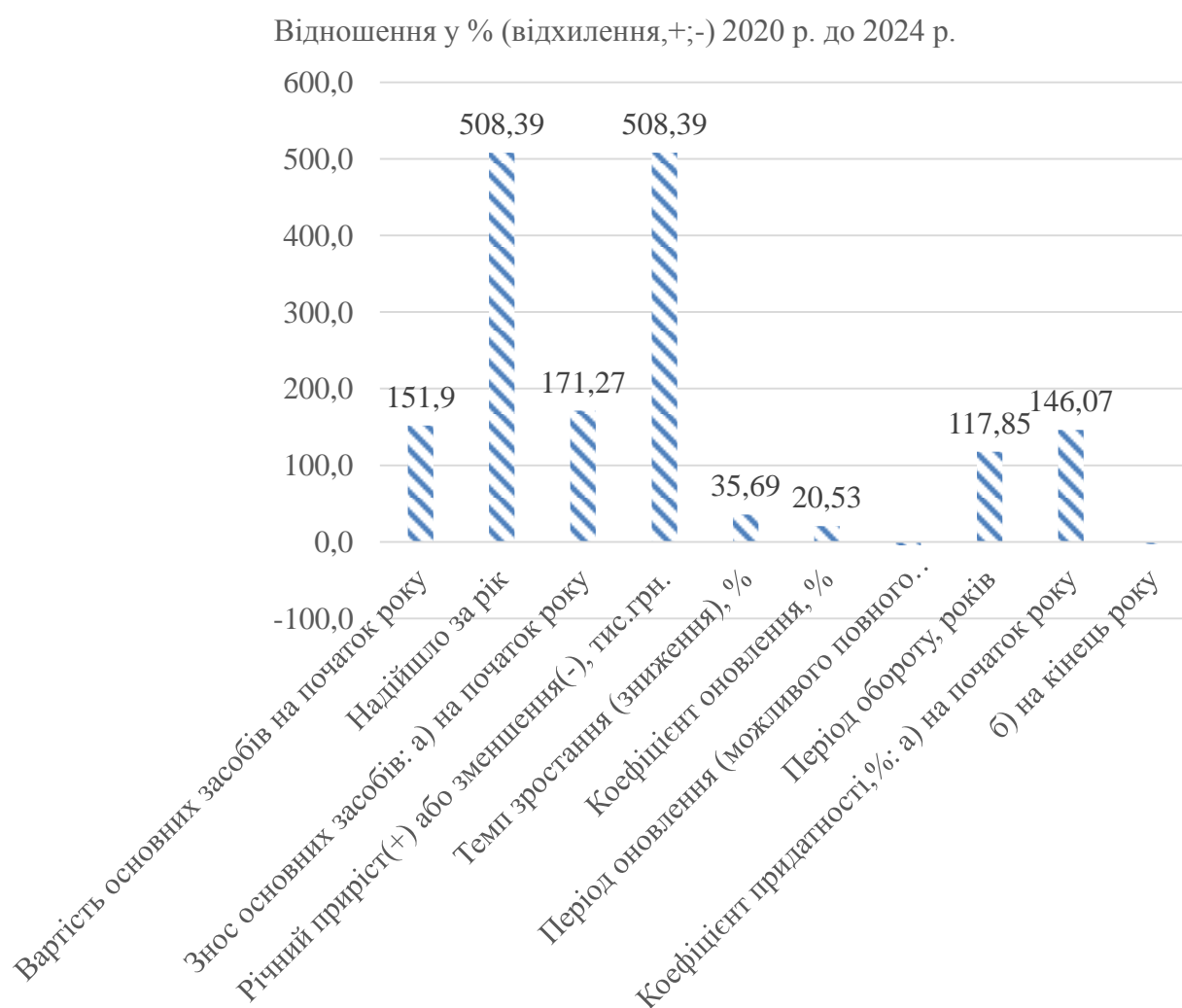

Рис. 2.1. Аналіз динаміки та функціонального стану основних засобів ТОВ «МІКРОН-Д» за період 2020-2024 рр.

Результати оцінки основних засобів ТОВ «МІКРОН-Д» свідчать про значне зростання вартості основних засобів на +74,4% у період 2020-2024 років, при цьому надходження нових основних засобів склало +408%, що

забезпечило річний приріст активів підприємства у відповідному розмірі. Це позитивно вплинуло на підвищення коефіцієнту придатності основних засобів на 46%, що підтверджує належну матеріально-технічну базу підприємства для ефективного ведення діяльності та отримання прибутку.

Враховуючи зазначені тенденції, доцільно провести аналіз динаміки фінансових результатів ТОВ «МІКРОН-Д», що дозволяє оцінити рівень платоспроможності та фінансової стійкості підприємства (табл. 2.2).

Таблиця 2.2

Фінансові результати діяльності ТОВ «МІКРОН-Д», тис. грн.

Показник	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.	2024 р.	Відношення у % 2024 р. до 2020 р.
Чистий дохід від реалізації продукції	8324,5	9120,3	10456,7	11565,8	13014,4	156,3
Інші операційні доходи	120,4	98,6	210,5	891,6	0,0	0,0
Разом доходи	8444,9	9218,9	10667,2	12457,4	13014,4	154,2
Собівартість реалізованої продукції	6700,2	7320,1	8445,6	10944,5	9974,1	148,8
Інші операційні витрати	350,5	412,7	501,8	800,1	2028,0	578,7
Разом витрат	7050,7	7732,8	8947,4	11744,6	12002,1	170,3
Фінансовий результат до оподаткування	1394,2	1486,1	1719,8	712,8	1012,3	72,6
ПДВ	195,0	210,5	187,4	128,3	182,2	93,5
Чистий прибуток	1199,2	1275,6	1532,4	584,5	830,1	69,2
Чистий прибуток у % до валового доходу	14,2	13,8	14,4	4,7	6,4	-

Фінансові результати діяльності ТОВ «МІКРОН-Д» протягом 2020-2024 рр. є ключовим показником оцінки ефективності господарської діяльності підприємства. Таблиця 2.2 відображає динаміку доходів, витрат та фінансових результатів за цей період, що дозволяє здійснити аналіз прибутковості, рентабельності та зміни фінансового стану підприємства.

Аналіз фінансових результатів ТОВ «МІКРОН-Д» свідчить про стабільне зростання чистого доходу від реалізації продукції протягом 2020-2024 рр., зокрема у 2024 році досягнуто 13014,4 тис. грн. Незважаючи на збільшення операційних витрат у 2024 році до 12002,1 тис. грн., підприємству вдалося підвищити чистий прибуток до 830,1 тис. грн. Основною тенденцією є зростання доходів та контрольоване зростання витрат, що в цілому позитивно впливає на фінансову стабільність підприємства та його рентабельність.

Завершальним етапом фінансово-економічного аналізу діяльності підприємства є розрахунок узагальненого (інтегрального) показника, який відображає рівень його фінансового стану (рис. 2.2).

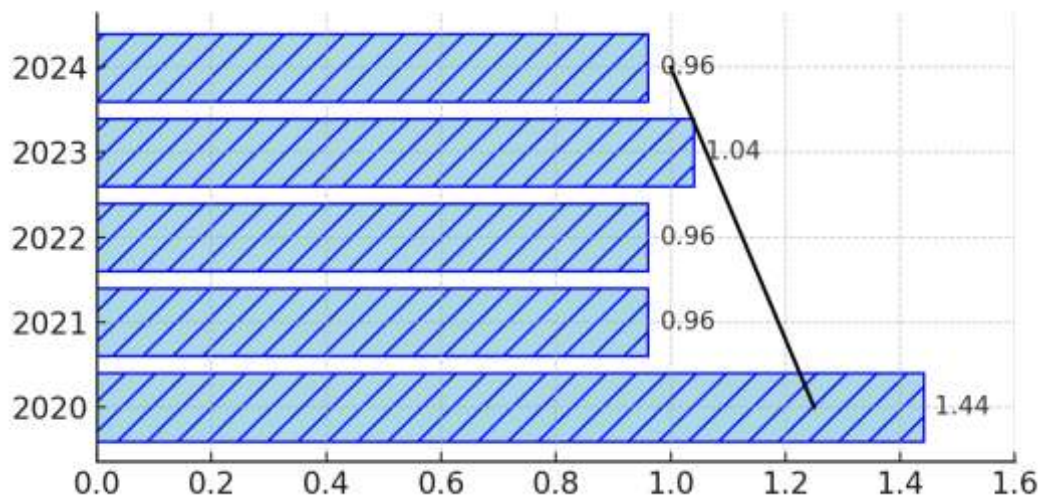

Рис. 2.2. Узагальнена оцінка (інтегральний індекс) фінансового стану підприємства

Інтегрований показник фінансового стану підприємства є своєрідним індикатором його фінансової стабільності та ефективності діяльності.

Враховуючи дані рисунка 2.2, можна зробити висновок, що ТОВ «МІКРОН-Д» у 2024 р. перебуває у задовільному фінансовому стані. Проте порівняно з 2020 роком спостерігається незначне зниження інтегрального показника на 0,4 пункту. Така тенденція зумовлена впливом загальноекономічних труднощів у країні, зокрема наслідками воєнного стану, що позначилися на фінансовій стабільності більшості підприємств України, у тому числі й ТОВ «МІКРОН-Д». Водночас зазначене зниження не є критичним і не вплинуло суттєво на прибутковість та загальну динаміку розвитку підприємства.

Облікова політика ТОВ «МІКРОН-Д» сформована з урахуванням положень національних стандартів бухгалтерського обліку та вимог чинного законодавства України. Вона спрямована на забезпечення достовірного відображення господарських операцій, об'єктивного формування фінансових результатів і складання фінансової звітності, що відповідає принципам послідовності, обґрунтованості та повноти. Незалежний аудит діяльності підприємства проводиться відповідно до Міжнародних стандартів аудиту та чинних нормативно-правових актів України.

Організаційна структура управління ТОВ «МІКРОН-Д» має лінійний характер і побудована на засадах чіткого розподілу функцій і відповідальності між керівними ланками. Управлінський персонал несе повну відповідальність за дотримання положень облікової політики, правильність ведення бухгалтерського обліку, достовірність фінансової звітності та збереження майна підприємства.

Керівництво підприємства очолює директор, який здійснює загальне керівництво діяльністю товариства, приймає стратегічні рішення та координує роботу всіх підрозділів. У його підпорядкуванні знаходяться головний бухгалтер, який відповідає за ведення бухгалтерського обліку та складання звітності, комерційний директор, який забезпечує організацію збуту продукції, фінансовий менеджер, що контролює рух грошових потоків і фінансові результати, а також керівники виробничих і допоміжних підрозділів.

Загалом кадрова структура підприємства характеризується високим рівнем професіоналізму та чіткою ієрархією управління, що сприяє ефективній координації дій усіх ланок управління.

На ТОВ «МІКРОН-Д» бухгалтерський облік здійснюється головним бухгалтером та його помічником. Головний бухгалтер відповідає за організацію та контроль облікового процесу, забезпечує дотримання вимог чинного законодавства, формування достовірної фінансової звітності та проведення аналізу фінансових результатів. Помічник бухгалтера веде первинний облік окремих господарських операцій, здійснює введення даних у програму та готує інформацію для узагальнення у звітності.

Облікові операції на підприємстві проводяться в автоматизованому режимі із застосуванням сучасного програмного забезпечення BAS:Бухгалтерія, яке забезпечує повний цикл обліку – від введення первинних документів до формування фінансової звітності. Програма дозволяє ефективно вести аналітичний облік витрат, доходів і результатів діяльності, а також здійснювати контроль за станом розрахунків з контрагентами.

Передача звітності до контролюючих органів відбувається в електронному форматі за допомогою спеціалізованого програмного комплексу М.Е.Дос, що забезпечує оперативність, зручність та надійність обміну даними між підприємством і державними установами. Така система організації обліку сприяє підвищенню точності облікових даних, зменшенню ризику помилок і забезпечує прозорість фінансової інформації.

Отже, проведений фінансово-економічний аналіз діяльності ТОВ «МІКРОН-Д» свідчить про стабільний розвиток підприємства, розширення його виробничого потенціалу та зростання обсягів фінансових показників упродовж 2020-2024 рр. Позитивна динаміка активів і власного капіталу, підвищення вартості основних засобів та зростання чистого прибутку підтверджують ефективність управління ресурсами та раціональну фінансову політику. Незважаючи на певні зовнішні економічні виклики, підприємству

вдалося зберегти фінансову стійкість, платоспроможність і прибутковість.

Організаційна структура управління ТОВ «МІКРОН-Д» є чітко вибудованою, що забезпечує ефективний розподіл обов'язків та відповідальності між підрозділами. Впровадження сучасних інформаційних технологій в обліковий процес, зокрема програм BAS: Бухгалтерія та М.Е.Дос, сприяє підвищенню якості облікових даних, автоматизації процесів і своєчасному формуванню фінансової звітності.

Таким чином, підприємство має міцну матеріально-технічну базу, ефективну систему управління та раціонально організований бухгалтерський облік, що створює передумови для подальшого сталого розвитку, підвищення конкурентоспроможності та забезпечення фінансової безпеки ТОВ «МІКРОН-Д».

2.2. Стан обліку витрат на виробництво у ТОВ «МІКРОН-Д»

Облік витрат на виробництво продукції у ТОВ «МІКРОН-Д» здійснюється із застосуванням сучасної комп'ютерної програми BAS:Бухгалтерія, яка адаптована до специфіки діяльності підприємств аквакультури. Автоматизований процес обліку охоплює всі основні етапи: від відображення прямих і непрямих витрат на вирощування осетрових порід до розрахунку собівартості виробництва чорної ікри та узагальнення результатів за звітний період.

У програмі здійснюється реєстрація всіх витрат на основі електронних первинних документів, що автоматично формують відповідні бухгалтерські проведення. Система містить спеціальні регістри аналітичного обліку, які дозволяють відстежувати структуру витрат за статтями, центрами відповідальності та об'єктами калькулювання.

Крім того, програмний продукт забезпечує автоматичне формування собівартості готової продукції – чорної ікри, що дає можливість керівництву

оперативно оцінювати ефективність виробництва, контролювати рівень витрат і приймати обґрунтовані управлінські рішення щодо оптимізації фінансових ресурсів підприємства.

У BAS: Бухгалтерія налаштовано облікову політику ТОВ «МІКРОН-Д», що забезпечує системний та достовірний облік усіх витрат підприємства. У програмі визначено склад прямих та непрямих витрат, а також закріплено рахунки для їх відображення: рахунок 23 «Виробництво» використовується для обліку прямих витрат за об'єктами обліку, а рахунок 91 «Загальновиробничі витрати» – для накопичення непрямих витрат, які наприкінці звітного періоду розподіляються на відповідні об'єкти калькулювання.

Облік витрат виробництва в ТОВ «МІКРОН-Д» здійснюється в розрізі основних видів діяльності – вирощування риби, її розділки та переробки, а також виробництва ікри. До матеріальних витрат належать витрати на корми для риби, енергоносії, воду для наповнення басейнів, пакувальні матеріали, реагенти для очищення води, а також витратні матеріали, що використовуються при розділці та переробці риби.

Витрати на оплату праці включають заробітну плату працівників, зайнятих у процесах вирощування, розділки риби та виробництва ікри, а також технічного персоналу. На суму оплати праці нараховується єдиний соціальний внесок (ЄСВ).

До складу непрямих витрат входять амортизація обладнання для вирощування та переробки риби, витрати на обслуговування систем фільтрації, охолодження та аерації, оплата комунальних послуг, ремонт виробничих приміщень, витрати на утримання складів і транспорту. Усі непрямі витрати узагальнюються на рахунку 91 «Загальновиробничі витрати», а наприкінці звітного періоду списуються на рахунок 23 «Виробництво» для формування повної собівартості продукції.

Такий підхід до організації обліку дозволяє підприємству забезпечити повноту та достовірність інформації про витрати, контролювати їх структуру,

а також ефективно управляти собівартістю продукції та фінансовими результатами діяльності.

У BAS: Бухгалтерія оформлення витрат здійснюється в автоматизованому режимі. Для обліку використання матеріальних цінностей створюються видаткові накладні, у яких зазначається номенклатура, кількість і вартість ресурсів. У довіднику «Номенклатура» ведуться окремі картки на кожен вид матеріалів, де заздалегідь визначено рахунок витрат. Таким чином, під час проведення документа «Видаткова накладна» система автоматично формує бухгалтерські записи щодо матеріальних витрат на рахунку 23 «Виробництво».

Витрати на оплату праці працівників відображаються за допомогою документа «Нарахування заробітної плати». У довіднику «Співробітники» закріплюється відповідний рахунок обліку, тож при проведенні цього документа програма автоматично формує записи про нарахування заробітної плати на рахунку 23 «Виробництво».

Загальновиробничі витрати обліковуються через «Журнал операцій» або за допомогою вхідних рахунків, що використовуються для відображення витрат на комунальні послуги, оренду приміщень, ремонт та інші адміністративно-виробничі потреби. Для узагальнення витрат на виробництво продукції (у випадку ТОВ «МІКРОН-Д» – вирощування, переробка риби та виробництво ікри) у програмі застосовується документ «Калькуляція», який дозволяє визначити собівартість виготовленої продукції.

Аналіз інформації щодо витрат здійснюється за допомогою звітів – «Оборотно-сальдова відомість», «Аналіз субконто», «Картка рахунку», «Картка субконто», які дають змогу деталізувати інформацію за видами витрат, підрозділами чи об'єктами калькулювання. Такий підхід забезпечує повний контроль за витратами та сприяє ефективному управлінню виробничими ресурсами підприємства.

Таким чином, облік витрат виробництва в ТОВ «МІКРОН-Д» здійснюється за допомогою комп'ютерної програми BAS: Бухгалтерія, яка

забезпечує автоматизований контроль усіх етапів виробничого процесу – від фіксації первинних витрат до формування собівартості готової продукції. Автоматизація обліку дозволяє оперативно відображати прямі та непрямі витрати, проводити калькуляцію собівартості вирощування та переробки риби, а також виробництва ікри.

Для узагальнення даних щодо витрат використовується документ «Калькуляція», який формує собівартість готової продукції за рахунком 23 «Виробництво». Подальший аналіз витрат здійснюється за допомогою Оборотно-сальдової відомості, а деталізація інформації – через звіти «Аналіз субконто», «Картка рахунку» та «Картка субконто». Така система дозволяє контролювати структуру витрат, своєчасно виявляти відхилення та приймати обґрунтовані управлінські рішення щодо підвищення ефективності виробничої діяльності підприємства.

2.3. Напрями вдосконалення обліку витрат виробництва у ТОВ «МІКРОН-Д»

Облік витрат у ТОВ «МІКРОН-Д» має забезпечувати керівництво підприємства достовірною та аналітично цінною інформацією для прийняття ефективних управлінських рішень. Менеджмент підприємства повинен не лише володіти знаннями щодо структури витрат, а й розуміти, як використати облікові дані для підвищення ефективності виробничих процесів. Тісна взаємодія між бухгалтерською службою та управлінським персоналом дає можливість своєчасно виявляти резерви економії, оцінювати доцільність витрат на окремих етапах вирощування, переробки риби та виробництва ікри, а також приймати обґрунтовані рішення щодо оптимізації ресурсів.

З метою підвищення якості управлінських рішень доцільно впровадити АВС-аналіз витрат, який дозволить виділити найбільш значущі елементи

виробничих витрат і сконцентрувати управлінську увагу на їх оптимізації. Такий підхід забезпечить можливість визначення частки витрат, що мають найбільший вплив на собівартість продукції. Для підвищення зручності аналізу пропонується реалізувати управлінський звіт за результатами ABC-аналізу у програмі BAS: Бухгалтерія, що дозволить менеджерам підприємства оперативно отримувати узагальнену інформацію про структуру витрат, контролювати її зміни та приймати своєчасні управлінські рішення щодо підвищення ефективності діяльності (табл. 2.3).

Таблиця 2.3

Запропонована

Аналітична таблиця результатів ABC-аналізу виробничих витрат
(управлінський звіт)

Елементи витрат	Сума витрат, тис. грн.	Відсоток від загальних витрат, %	Кумулятивний відсоток, %
Корм для риби та матеріали для утримання водойм	925,30	32,00	32,00
Оплата праці працівників рибного господарства	810,40	28,00	60,00
Енергоносії (електроенергія, вода, паливо)	520,75	18,00	78,00
Витрати на переробку та розділку риби	345,20	12,00	90,00
Витрати на виробництво ікри	172,60	6,00	96,00
Амортизація та ремонт обладнання	115,75	4,00	100,00

Для ефективного управління важливим є своєчасне реагування на зміни у рівні витрат. З метою контролю динаміки витрат виробництва пропонуємо використовувати «Звіт про витрати та доходи ТОВ «МІКРОН-Д», у якому відображається загальна сума витрат за певний період та порівняння їх із сумою отриманих доходів. Такий звіт дозволяє визначити ступінь покриття витрат за рахунок доходів і своєчасно приймати управлінські рішення щодо усунення відхилень від запланованих показників. Приклад запропонованої форми звіту наведено у таблиці 2.4.

Для ТОВ «МІКРОН-Д» запропонований управлінський підхід передбачає налаштування комп'ютерної програми BAS: Бухгалтерія на автоматичне оновлення інформації щодо витрат виробництва за обраними періодами – щотижня, щомісяця або щокварталу. Завдяки такій інтеграції дані про витрати стають повними, точними та своєчасними, що дозволяє оперативно виявляти відхилення від планових показників і приймати обґрунтовані управлінські рішення для контролю та оптимізації витрат.

Таблиця 2.4

Запропонований

Звіт про зміну витрат виробництва ТОВ «МІКРОН-Д»

Період (місяць)	Сума витрат, тис. грн.	Доходи, тис. грн.	Покриття витрат за рахунок доходу, %	Відхилення витрат від попереднього місяця, %
Січень	950	1150	82,6	-
Лютий	980	1180	83,1	+3,2
Березень	1020	1220	83,6	+4,1
Квітень	1010	1210	83,5	-1,0
Травень	1040	1250	83,2	+2,9

У сучасних умовах господарювання для ефективної діяльності підприємства важливим є правильний вибір методу обліку загальновиробничих витрат та обґрунтованої бази їх розподілу, адже саме від цього залежить повнота включення таких витрат до собівартості готової продукції та, як наслідок, величина чистого прибутку підприємства, який забезпечує подальший розвиток і стабільність його функціонування.

Підприємству доцільно самостійно визначати склад змінних і постійних загальновиробничих витрат, оскільки у П(С)БО відсутній чітко встановлений перелік таких елементів. Однією з основних проблем організації обліку є також визначення оптимальної бази розподілу загальновиробничих витрат, яка повинна враховувати специфіку виробничого процесу з вирощування осетрових та отримання чорної ікри.

Оскільки основними проблемами обліку загальновиробничих витрат на підприємстві є відсутність чіткої класифікації витрат та належної організації

аналітичного обліку, з метою упорядкування та систематизації інформації про витрати виробництва на ТОВ «МІКРОН-Д» пропонується запровадити аналітичний облік за рахунком 91 «Загальновиробничі витрати» із відкриттям відповідних субрахунків, що відображають специфіку виробництва чорної ікри осетрових (рис. 2.3).

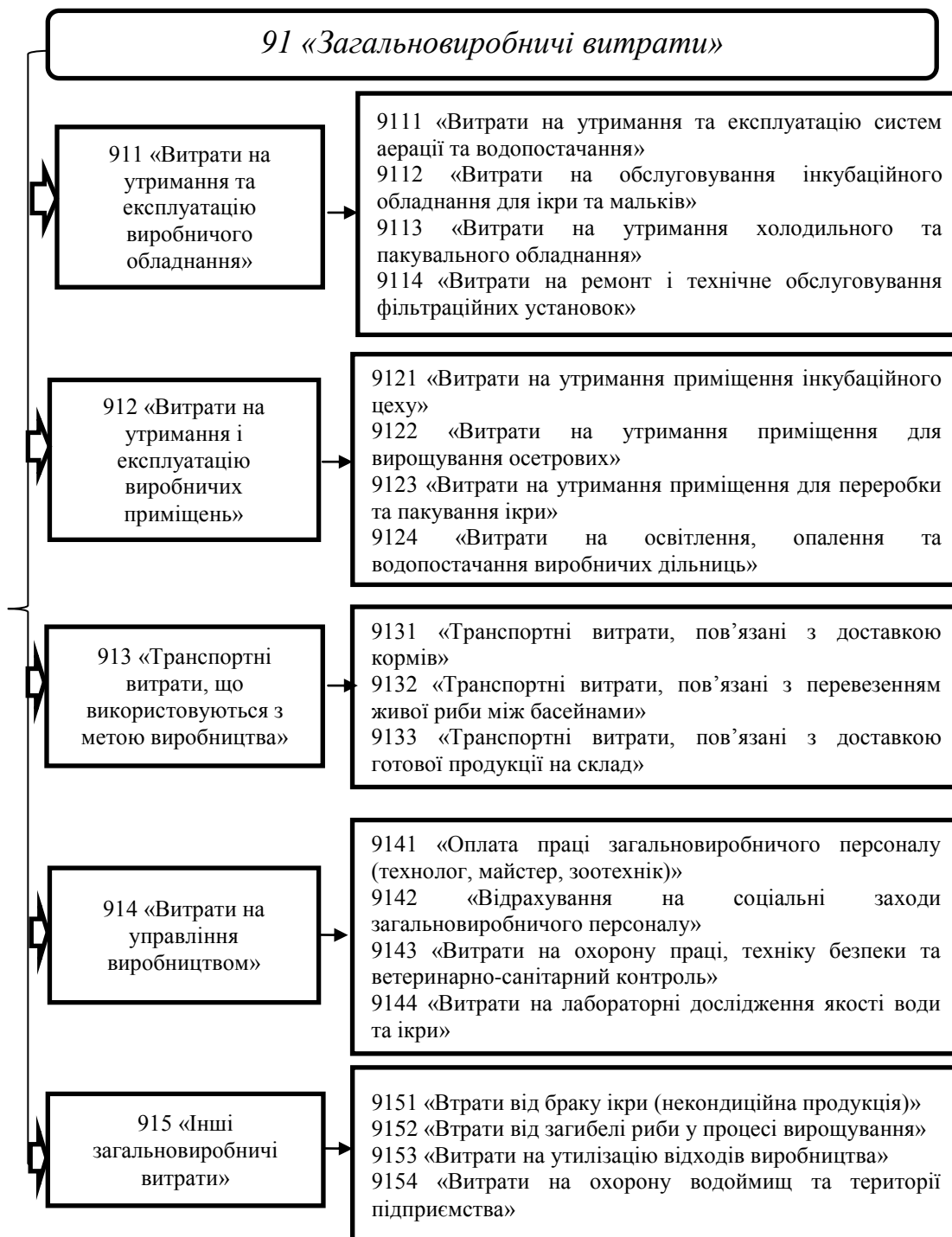

Рис. 2.3. Шляхи вдосконалення обліку загальновиробничих витрат на ТОВ «МІКРОН-Д»

Поєднання зусиль бухгалтера та керівництва підприємства забезпечує ефективне використання цієї інформації. Для цього доцільно впровадити форму управлінського звіту за результатами ABC-аналізу, яка інтегрується у програму BAS: Бухгалтерія та дозволяє визначати пріоритетні статті витрат для оптимізації. Крім того, для оцінки динаміки витрат пропонується застосовувати Звіт про зміну витрат виробництва, де відображаються суми загальних витрат за обраний період і їх співвідношення з отриманими доходами. Такий підхід забезпечує своєчасне реагування на відхилення та допомагає керівництву приймати оперативні рішення щодо управління витратами підприємства.

Крім того, з метою підвищення аналітичності та інформативності облікових даних доцільно удосконалити аналітичний облік витрат виробництва шляхом деталізації інформації за видами продукції, центрами відповідальності та статтями калькуляції. Це дозволить більш точно визначати структуру витрат, контролювати їх динаміку й ефективніше здійснювати планування собівартості. Зокрема, рекомендується запровадити ведення аналітичного обліку за субрахунками рахунків 23 «Виробництво» та 91 «Загальновиробничі витрати» із розподілом за видами рибної продукції (осетрова риба, чорна ікра, побічна продукція), що сприятиме підвищенню точності калькулювання собівартості та забезпечить керівництво підприємства більш глибокими аналітичними даними для прийняття стратегічних управлінських рішень.

Висновки до розділу 2

1. Аналіз фінансово-економічного стану ТОВ «МІКРОН-Д» за період 2020–2024 рр. показує стабільне зростання ключових показників діяльності підприємства. Загальна вартість активів збільшилася на 27,6%, власний капітал – на 26,4%, що забезпечує часткове фінансування активів власними

джерелами, тоді як оборотні активи зросли на 38,9%, що підвищує ліквідність та підтримує виробничий процес. Одночасне збільшення поточних та довгострокових зобов'язань свідчить про залучення додаткових фінансових ресурсів для розвитку виробництва та модернізації основних засобів, коефіцієнт придатності яких зріс на 46%, забезпечуючи належну матеріально-технічну базу.

Фінансові результати підприємства демонструють стабільне зростання доходів і контрольоване збільшення витрат, що дозволило забезпечити чистий прибуток у 2024 р. на рівні 830,1 тис. грн. Чітко побудована організаційна структура та впровадження сучасного облікового програмного забезпечення BAS: Бухгалтерія і М.Е.Дос забезпечують оперативне управління, достовірність фінансової інформації та контроль за використанням ресурсів. Таким чином, ТОВ «МІКРОН-Д» має міцну матеріально-технічну базу, ефективну систему управління та організований бухгалтерський облік, що створює передумови для подальшого сталого розвитку, підвищення конкурентоспроможності та фінансової безпеки підприємства.

2. Облік витрат на виробництво в ТОВ «МІКРОН-Д» організовано на сучасному рівні за допомогою автоматизованої системи BAS: Бухгалтерія, що дозволяє повністю контролювати всі етапи виробничого процесу – від реєстрації прямих і непрямих витрат до формування собівартості готової продукції, зокрема чорної ікри. Використання електронних первинних документів, спеціальних реєстрів аналітичного обліку та автоматизованих звітів забезпечує достовірність, повноту та своєчасність інформації про витрати, контроль за їх структурою та можливість оперативного прийняття управлінських рішень.

Систематизація обліку витрат за статтями, центрами відповідальності та об'єктами калькулювання, а також застосування документів «Видаткова накладна», «Нарахування заробітної плати» та «Калькуляція» дозволяє підприємству ефективно контролювати матеріальні та трудові ресурси,

управління собівартістю продукції і забезпечувати підвищення економічної ефективності виробництва. Таким чином, автоматизована система обліку створює передумови для раціонального використання ресурсів, своєчасного виявлення відхилень у витратах та підвищення загальної ефективності господарської діяльності ТОВ «МІКРОН-Д».

3. Облік витрат на виробництво в ТОВ «МІКРОН-Д» має забезпечувати керівництво підприємства достовірною, аналітично цінною інформацією для прийняття своєчасних та ефективних управлінських рішень. Впровадження ABC-аналізу дозволяє виділити найбільш значущі статті витрат, визначити їх вплив на собівартість продукції та зосередити увагу менеджменту на оптимізації ключових ресурсів.

Запропоновані форми управлінської звітності, зокрема «Звіт про витрати та доходи» та інтеграція результатів ABC-аналізу у BAS: Бухгалтерія, забезпечують оперативний контроль за змінами витрат, оцінку їх динаміки та прийняття обґрунтованих рішень щодо підвищення ефективності виробничих процесів. Такий підхід сприяє своєчасному виявленню резервів економії, оптимальному використанню ресурсів та підвищенню загальної економічної ефективності діяльності підприємства.

Крім того, важливим напрямом удосконалення є запровадження більш детального аналітичного обліку витрат виробництва, який передбачає відкриття субрахунків до рахунків 23 «Виробництво» та 91 «Загальновиробничі витрати» з розподілом за видами продукції, центрами відповідальності та статтями калькуляції. Такий підхід дозволить отримувати глибшу інформацію про структуру витрат, точніше визначати собівартість окремих видів продукції, забезпечить підвищення контрольних можливостей бухгалтерського обліку та сприятиме прийняттю більш обґрунтованих управлінських рішень щодо зниження витрат і підвищення прибутковості підприємства.

РОЗДІЛ 3. СТАН ТА ВДОСКОНАЛЕННЯ АУДИТУ ВИТРАТ ВИРОБНИЦТВА У ТОВ «МІКРОН-Д»

3.1. Аналітична оцінка витрат на виробництво продукції ТОВ «МІКРОН-Д»

Система контролю витрат на ТОВ «МІКРОН-Д» базується на комплексному використанні облікових даних та аналітичних інструментів управління. Автоматизована програма обліку дозволяє формувати повну та достовірну інформаційну базу, що відображає всі етапи виробничого процесу, від вирощування риби до виробництва чорної ікри. Це забезпечує своєчасний аналіз структури та рівня витрат, дає змогу виявляти ключові фактори, що впливають на собівартість продукції, та оперативно приймати управлінські рішення для підвищення ефективності використання ресурсів.

Дослідники акцентують увагу на елементах обліково-аналітичного інструментарію, необхідних для ефективного контролю виробничих витрат та управління підприємством в цілому, які систематизовано представлено на рис. 3.1.

Для забезпечення ефективного контролю витрат на підприємстві застосовується інтеграція з бюджетуванням та системою управлінських звітів, у тому числі дашбордів, які дозволяють керівництву швидко оцінювати динаміку витрат і їх відповідність плановим показникам. Такий підхід сприяє своєчасному виявленню відхилень, оптимізації виробничих ресурсів та підвищенню загальної ефективності діяльності підприємства, створюючи передумови для стійкого фінансового розвитку та досягнення стратегічних цілей ТОВ «МІКРОН-Д».

Рис. 3.1. Структурно-логічна схема обліково-аналітичного інструментарію контролю витрат виробництва

Ключовим завданням системи контролю є забезпечення достовірності облікових даних та підвищення ефективності бізнес-процесів через використання аналітичних розрахунків. Дослідники підкреслюють, що для ефективного прийняття управлінських рішень у сучасних умовах бізнесу необхідна інтеграція аналітичного інструментарію безпосередньо в систему обліку і контролю підприємства. Ми дотримуємося думки, що така інтеграція обліково-аналітичних засобів у внутрішню систему контролю суттєво підвищить ефективність управління витратами, мінімізує виробничі ризики та підтримає стратегічний розвиток компанії.

Аналітичний інструментарій у контексті контролю виробничих витрат охоплює низку статистичних методів, зокрема порівняльний аналіз, структурний аналіз, факторний аналіз, а також методи візуалізації даних. У нашому дослідженні особливу увагу приділено структурі витрат виробництва. У ТОВ «МІКРОН-Д», яке спеціалізується на розведенні

осетрових для виробництва чорної ікри, до прямих виробничих витрат відносять заробітну плату персоналу, зайнятого доглядом за рибою та видобутком ікри, разом із нарахуваннями ЄСВ, вартість кормів, ветеринарних препаратів, витрати на електроенергію для забезпечення роботи систем життєзабезпечення басейнів, а також амортизацію спеціалізованого обладнання для утримання та переробки риби.

Структура витрат виробництва ТОВ «МІКРОН-Д» за 2024 р., відображена на рис. 3.2, демонструє, що найбільшу частку становлять витрати на заробітну плату персоналу – 35% та витрати на корми для осетрових – 30%. У діапазоні 10-15% розподіляються витрати на знос і ремонт обладнання для вирощування риби, оплату зовнішніх послуг та енергоносії, необхідні для забезпечення технологічного процесу. Така структура витрат показує ключові напрями ресурсного забезпечення виробництва чорної ікри та підкреслює важливість контролю основних статей витрат для підвищення ефективності діяльності підприємства.

Рис. 3.2. Аналіз структури витрат виробництва на ТОВ «МІКРОН-Д»

Аналіз змін у структурі витрат виробництва дозволяє оцінити не лише абсолютні показники, а й їх відносну частку у загальних витратах. Таке дослідження допомагає виявити тенденції росту або зниження витратних статей та оцінити відхилення від оптимальних рівнів з урахуванням реальних умов функціонування підприємства. У таблиці 3.1 представлено динаміку складових витрат виробництва ТОВ «МІКРОН-Д» за 2023-2024 роки.

Таблиця 3.1

Динаміка зміни структури витрат виробництва ТОВ «МІКРОН-Д»

Складова витрат	2023 р. (тис. грн)	2024 р. (тис. грн)	Зміна 2024 р. проти 2023 р.	
			Абсолютна (+/-)	Відносна зміна (%)
Корми та ветеринарні препарати	1500,0	1850,0	350,00	23,33
Прямі витрати на оплату праці	1200,0	1350,0	150,00	12,5
Витрати на соціальні заходи (ЄСВ)	264,0	297,0	33,00	12,5
Електроенергія для систем життєзабезпечення	600,0	690,0	90,00	15,0
Амортизація обладнання	400,0	410,	10,00	2,5
Послуги сторонніх лабораторій/Інше	200,0	250,	50,00	25,0
Всього прямі витрати	4164,0	4847,	683,00	16,4

Аналіз даних таблиці 3.1 свідчить про зростання прямих витрат виробництва ТОВ «МІКРОН-Д» з 4 164 тис. грн у 2023 році до 4 847 тис. грн у 2024 році, що становить збільшення на 683 тис. грн або 16,4%.

Серед складових витрат найбільше зростання відбулося у кормах та ветеринарних препаратах (+350 тис. грн, +23,33%) і у послугах сторонніх лабораторій/інше (+50 тис. грн, +25%), що свідчить про підвищення витрат на підтримку біологічного стану осетрових та якість продукції. Витрати на заробітну плату персоналу збільшились на 150 тис. грн (+12,5%), що відображає як зростання обсягів виробництва, так і індексацію заробітної плати. Витрати на соціальні заходи (ЄСВ) також зросли на 12,5%, що є наслідком підвищення фонду оплати праці. Енергетичні витрати збільшились на 90 тис. грн (+15%), що обумовлено зростанням обсягів водо- та

теплообігріву басейнів для вирощування риби. Водночас амортизація обладнання зросла незначно (+10 тис. грн, +2,5%), що вказує на стабільність основних фондів підприємства.

Загалом, динаміка витрат обумовлена збільшенням обсягів виробництва, підвищенням якості кормів та ветеринарного обслуговування, ростом зарплатного фонду та енергоспоживання, тоді як витрати на амортизацію залишаються порівняно стабільними. Такий аналіз дозволяє виявити ключові статті витрат, на які слід звернути увагу для оптимізації ресурсів та підвищення ефективності виробництва чорної ікри.

Таким чином, проведений аналіз структури та динаміки витрат виробництва ТОВ «МІКРОН-Д» за 2023-2024 роки свідчить про зростання прямих витрат на 16,4%, що відображає одночасне збільшення обсягів виробництва чорної ікри та підвищення якості ресурсного забезпечення підприємства. Найбільше зростання спостерігається у витратах на корми та ветеринарні препарати (+23,33%) і послуги сторонніх лабораторій/інше (+25%), що підкреслює важливість підтримки біологічного стану осетрових і контролю технологічного процесу. Витрати на заробітну плату та соціальні нарахування зросли на 12,5% у зв'язку з індексацією фонду оплати праці та збільшенням обсягів роботи персоналу, а енергетичні витрати підвищилися на 15% через потребу у забезпеченні життєдіяльності басейнів для вирощування риби. Незначне збільшення амортизації обладнання (+2,5%) свідчить про стабільність основних фондів. Загалом, динаміка витрат показує ключові напрямки ресурсного забезпечення виробництва, підкреслює необхідність контролю основних статей витрат для оптимізації ресурсів і підвищення ефективності діяльності підприємства та підтверджує значення інтеграції обліково-аналітичного інструментарію для своєчасного прийняття управлінських рішень і стратегічного розвитку ТОВ «МІКРОН-Д».

3.2. Проведення аудиту обліку виробничих витрат на підприємстві

Аудит обліку виробничих витрат є важливим інструментом оцінки ефективності управління ресурсами підприємства та достовірності бухгалтерської інформації, що особливо актуально для спеціалізованих виробництв, таких як ТОВ «МІКРОН-Д», яке займається вирощуванням осетрових і виробництвом чорної ікри.

ТОВ «МІКРОН-Д» не підлягає обов'язковому зовнішньому аудиту фінансової звітності, зокрема витрат на виробництво, проте підприємство приділяє значну увагу контролю та перевірці всіх етапів своєї діяльності. Протягом останніх трьох років зовнішня перевірка витрат виробництва не проводилася, натомість внутрішній аудит здійснюється постійно, що дозволяє оцінювати точність фінансової та бухгалтерської інформації, своєчасно виявляти помилки та коригувати їх на всіх стадіях виробничого процесу.

Метою внутрішнього аудиту є підвищення ефективності обліку та управління витратами виробництва осетрових, удосконалення процесів догляду за рибою та виробництва чорної ікри, а також своєчасне виявлення можливих недоліків. Головним завданням аудиту є забезпечення безперебійної та ефективної роботи всіх підрозділів підприємства, що дозволяє оптимізувати виробничі процеси та підвищити прибутковість.

Внутрішній аудит на ТОВ «МІКРОН-Д» передбачає постійний моніторинг операцій і контроль над усіма ключовими етапами виробництва: від догляду за осетровими, кормління та ветеринарного обслуговування, до обліку готової продукції – чорної ікри. Оскільки процес вирощування риби є тривалим і високотехнологічним, важливо контролювати роботу менеджерів, майстрів, комірників та інших співробітників на кожному етапі.

На підприємстві не передбачено штатного внутрішнього аудитора, тому залучаються послуги незалежного фахівця. Крім того, підприємство отримує консультації щодо бухгалтерського обліку, оподаткування та деяких

юридичних питань, що допомагає швидко та коректно вирішувати складні ситуації та організувати облік у нових напрямках виробництва.

Внутрішній аудит у BAS: Бухгалтерія здійснюється таким чином, що співробітники, окрім бухгалтерів та керівництва, можуть працювати лише з управлінським обліком, не маючи доступу до бухгалтерських документів. Це дозволяє контролювати правильність оформлення даних, швидко виявляти помилки та своєчасно їх виправляти, забезпечуючи прозорість і достовірність обліку витрат виробництва, що особливо важливо для підприємства, яке займається вирощуванням осетрових та виробництвом дорогоцінної чорної ікри.

У ТОВ «МІКРОН-Д» майстер або технолог щодня створює завдання на виконання робіт, які не формують бухгалтерські проводки, а дозволяють відслідкувати плановані обсяги вирощування риби та використання матеріалів. Вони також оформляють внутрішні накладні на витрату кормів, ветеринарних препаратів та інших ресурсів, які щодня перевіряє бухгалтер, відповідальний за облік виробничих витрат. Бухгалтер заносить ці дані до системи BAS Бухгалтерія, контролює правильність автоматично сформованих проводок і, при необхідності, вносить корективи. Такий підхід забезпечує повний контроль над наявністю матеріалів та їх списанням у процесі вирощування осетрових та виробництва чорної ікри.

Крім того, на підприємстві використовується документ «Накладна на переміщення», який фіксує переміщення кормів і матеріалів між різними ділянками виробництва. Його оформляють майстри або технологи, а бухгалтер перевіряє правильність даних та наявність ресурсів перед внесенням інформації до бухгалтерського обліку.

Вирощування осетрових і виробництво чорної ікри – багатоступеневий процес, що включає тривалі цикли догляду за рибою, підготовку кормів і контроль якості ікри. Тому на підприємстві постійно формується незавершене виробництво, яке включає: молодняк риби, що ще не готовий до

реалізації; партії ікри, які проходять перевірку або повну підготовку; а також матеріали та ресурси, які готуються до використання на наступних етапах.

Важливим елементом внутрішнього контролю витрат є інвентаризація незавершеного виробництва. Вона здійснюється за допомогою фактичного обліку, зважування та перевірки ресурсів і продукції. Інвентаризація проводиться на початку кожного кварталу, що дозволяє своєчасно коригувати дані обліку, оцінювати використання матеріалів і контролювати ефективність виробничого процесу.

Послідовність дій під час інвентаризації незавершеного виробництва представлена на рис. 3.3.

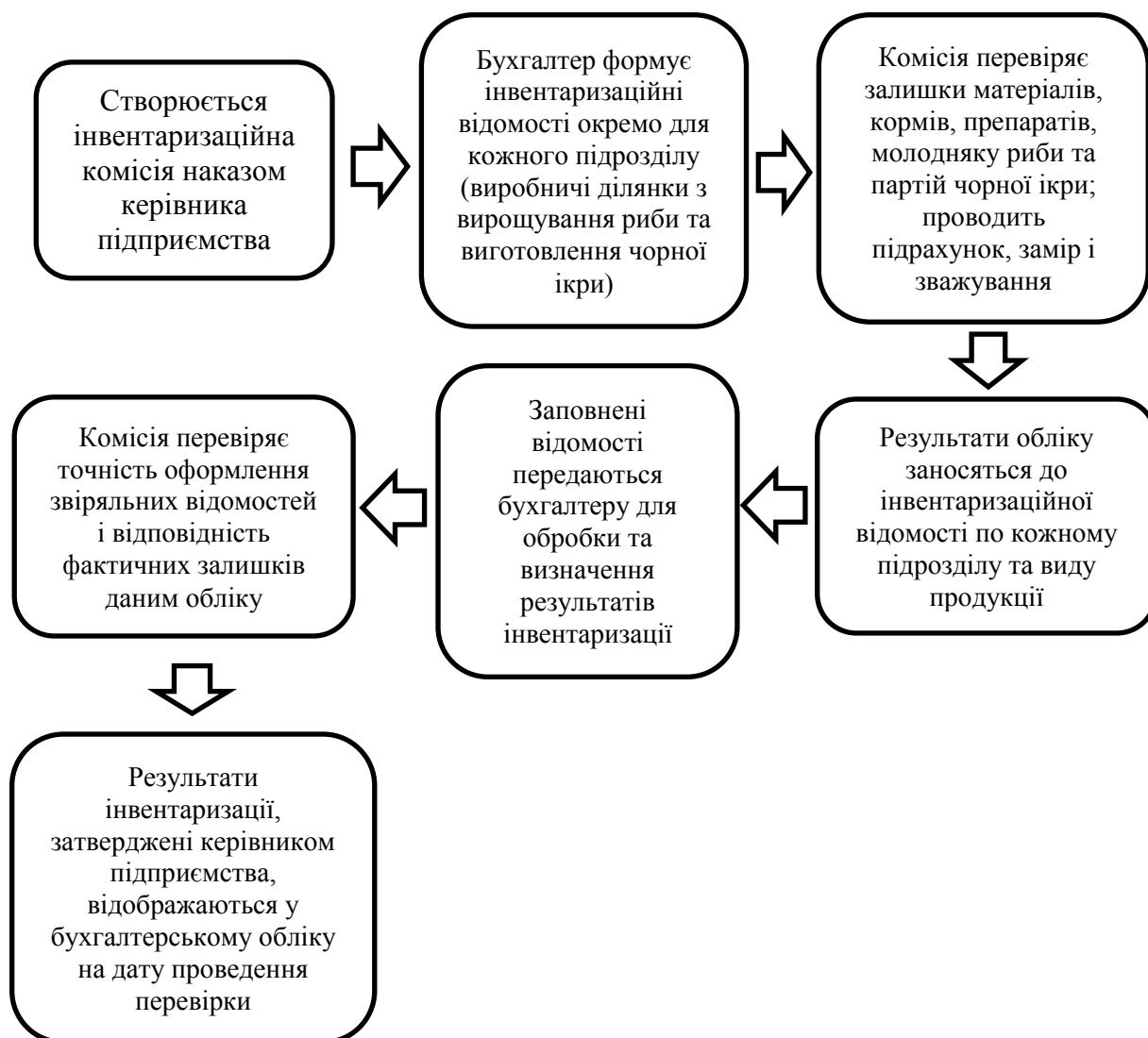

Рис. 3.3. Порядок проведення інвентаризації незавершеного виробництва у ТОВ «МІКРОН-Д»

Інвентаризація незавершеного виробництва на ТОВ «МІКРОН-Д» дозволяє перевірити повноту наявної продукції та матеріалів, звірити фактичну кількість кормів, ветеринарних препаратів, молодняку риби та партій чорної ікри на всіх стадіях вирощування та обробки з даними управлінського обліку, виявити прихований брак, надлишки або нестачу ресурсів, а також перевірити правильність їх обліку. За результатами інвентаризації уточнюються витрати, що відображені у незавершеному виробництві, та коригується собівартість виготовленої продукції.

Таким чином, внутрішній аудит витрат виробництва на ТОВ «МІКРОН-Д» проводиться відповідно до чинного законодавства та спрямований на підвищення ефективності господарської діяльності підприємства. Проведена перевірка дозволяє знизити виробничі та фінансові ризики та отримати достовірну інформацію, що слугує основою для прийняття обґрунтованих економічно доцільних рішень у процесі управління виробництвом осетрових та виробництва чорної ікри.

3.3. Вдосконалення аудиту витрат виробництва на підприємстві

Однією з найбільш складних і відповідальних процедур в аудиторській діяльності є перевірка виробничих витрат. Така робота потребує високого рівня уваги, глибоких знань нормативної бази та методичних рекомендацій, а також уміння правильно визначати витрати на різні види діяльності підприємства.

У ТОВ «МІКРОН-Д» наразі немає штатного внутрішнього аудитора, і обов'язки з контролю витрат виконуються керівництвом. Протягом існування підприємства зовнішній аудит витрат не проводився, тому одним із пріоритетних напрямів для підвищення ефективності є вдосконалення внутрішньої системи контролю виробничих витрат. Впровадження такої системи доцільно здійснювати з призначенням відповідальної особи або

формуванням окремого підрозділу внутрішнього аудиту, оскільки точне визначення собівартості продукції є ключовим для управління підприємством.

Вирощування осетрових та виробництво чорної ікри – процес багатоступеневий, який охоплює різні виробничі ділянки та стадії обробки. Тому для проведення внутрішньої перевірки доцільно розбити аудит на окремі етапи, що відповідають ключовим підрозділам виробництва, а результати окремих перевірок згодом об'єднуються в єдиний аудиторський висновок (рис. 3.4).

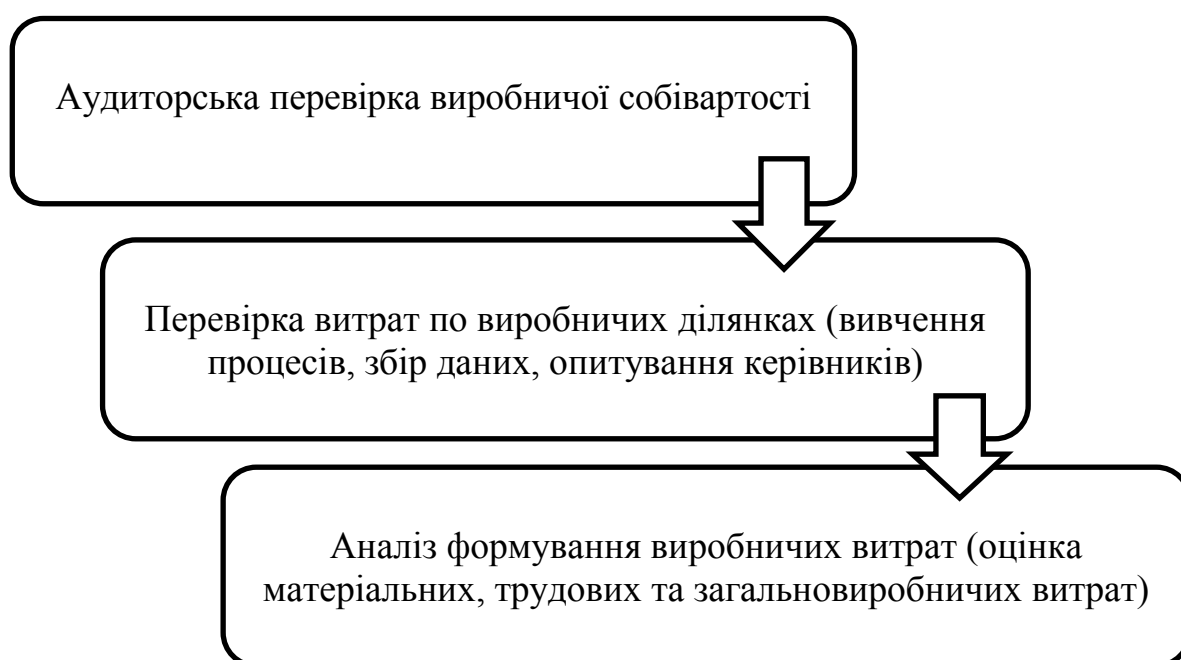

Рис. 3.4. Етапи проведення аудиту виробничих витрат у ТОВ «МІКРОН-Д»

Аналіз виникнення виробничих витрат формується на основі окремих напрямів перевірки. До таких напрямів належать: контроль списання кормів та ветеринарних препаратів, нарахування заробітної плати та соціальних внесків для працівників, задіяних у вирощуванні осетрових, а також розподіл загальновиробничих витрат між різними ділянками виробництва.

Для впровадження ефективної системи внутрішнього аудиту витрат на

ТОВ «МІКРОН-Д» необхідно розробити чітку методику контролю витрат, що відносяться до собівартості вирощеної риби та виготовленої чорної ікри. Така методика дозволяє підвищити точність обліку витрат і забезпечує можливість вчасного виявлення помилок чи недоліків у виробничих процесах.

Запропонований підхід реалізується у вигляді матричної таблиці, де по горизонталі зазначені ключові контрольні точки аудиту, а по вертикалі – окремі складові внутрішньої перевірки. Така структура дозволяє систематично оцінювати всі елементи виробничого процесу, забезпечуючи комплексний контроль витрат на кожному етапі вирощування осетрових та виробництва чорної ікри.

Деталі запропонованої методики внутрішньої перевірки виробничих витрат на ТОВ «МІКРОН-Д», включно з контрольними точками аудиту та складовими перевірки, наведені в таблиці 3.2.

Впровадження розробленої методики внутрішньої перевірки виробничих витрат дає можливість на початковому етапі оцінити відповідність даних аналітичного та синтетичного обліку витрат, а також перевірити їхню узгодженість із бухгалтерською звітністю. Невідповідність перевірених показників може свідчити про потенційні помилки або неточності у обліку.

Особливістю внутрішньої перевірки витрат виробництва на ТОВ «МІКРОН-Д» є її безперервний характер, що дозволяє оперативно виявляти недоліки в обліку та роботі персоналу, своєчасно виправляти помилки і запобігати їх повторенню в подальшому. Для підтвердження достовірності витрат використовуються різні аудиторські процедури, які дозволяють збирати надійні докази. Аналіз вищенаведеного матеріалу дозволяє стверджувати, що ключовим кроком у вдосконаленні внутрішнього аудиту виробничих витрат на ТОВ «МІКРОН-Д» є запровадження систематизованого загального плану процедур (Додаток А), що чітко визначає всі необхідні завдання для уповноважених осіб.

Таблиця 3.2

Запропонована

Методика оцінки виробничих витрат у процесі внутрішнього аудиту

Контрольні точки аудіювання	Обсяг вирощеної продукції	Управлінські (накладні) витрати	Виробнича собівартість продукції
Компоненти методики аудиту			
Мета внутрішнього аудиту	Перевірка достовірності обсягів вирощеної риби та партій чорної ікри	Перевірка законності та обґрунтованості накладних витрат	Перевірка реальності та обґрунтованості витрат на виготовлення продукції
Інформаційна база	Регістри бухгалтерського обліку за рахунками 26, 70, 90	Регістри обліку витрат на рахунку 91	Первинні документи та регістри по рахунках 13, 20, 22, 63, 64, 65, 66, 372
Напрями внутрішнього аудиту	Підтверджуючий	Підтверджуючий, організаційно-правовий	Підтверджуючий
Прийоми та процедури	Документальне дослідження, розрахункові та аналітичні процедури	Документальне дослідження, розрахункові та аналітичні процедури	Документальне дослідження, нормативно-правове регулювання, розрахункові процедури, метод порівняння
Взаємозв'язок контрольних точок	Обороти по рахунках 70, 90	Обороти по рахунку 91	Обороти по рахунках 23, 26, 372
Можливі порушення	Завищення обсягів вирощеної риби або партій ікри	Надлишкове списання накладних витрат, необґрунтоване застосування норм	Завищення витрат, порушення законодавства при віднесенні витрат на рахунки бухгалтерського обліку
Оцінка матеріальності помилок внутрішнього аудиту	Суттєва	Суттєва	Суттєва

Важливим кроком у вдосконаленні внутрішньої перевірки витрат є впровадження комплексного плану процедур, який систематизує всі завдання та дії, що мають виконуватися відповідальною особою. Для організації своєї роботи внутрішній аудитор на ТОВ «МІКРОН-Д» повинен підготувати

детальну програму аудиторської перевірки (таблиця 3.3), що дозволяє правильно та своєчасно здійснити контроль за витратами на всіх етапах вирощування осетрових і виробництва чорної ікри.

Таблиця 3.3

Запропонована

Програма внутрішнього аудиту виробничих витрат
для ТОВ «МІКРОН-Д»

Дії внутрішнього аудитора	Джерела інформації
Перевірка відповідності синтетичного та аналітичного обліку	Головна книга по рахунках 10, 20, 23, 644, 70, 90, 91 підрозділів; первинні документи
Контроль дотримання обраного методу обліку виробничих витрат	Облікова політика, реєстри бухгалтерського обліку, первинні документи
Перевірка правильності віднесення витрат на собівартість продукції	Облікова політика, реєстри, первинні документи
Контроль віднесення матеріальних витрат на собівартість риби та ікри	Картки складського обліку, накладні на внутрішнє переміщення, лімітно-забірні картки, відомості обліку матеріалів
Контроль витрат на оплату праці та соціальні внески	Табелі обліку робочого часу, наряди на відрядну роботу, обліково-платіжні відомості
Перевірка нарахованої амортизації основних засобів	Таблиця розрахунку амортизації основних засобів
Перевірка обліку та списання витрат допоміжного виробництва	Картки складського обліку, накладні на внутрішнє переміщення, наряди, табелі обліку робочого часу, платіжні відомості
Контроль правильності обліку накладних витрат	Договори, рахунки-фактури, платіжні доручення
Перевірка обліку незавершеного виробництва	Облікова політика, реєстри, первинні документи
Контроль відображення всіх операцій витрат виробництва на рахунках бухгалтерського обліку	Облікова політика, робочий план рахунків, реєстри, головна книга

Для забезпечення ефективного внутрішнього контролю над виробничими витратами на ТОВ «МІКРОН-Д» необхідно проводити систематичну перевірку правильності їх формування та відображення в облікових реєстрах. Регулярний контроль дозволяє не лише підтвердити достовірність бухгалтерських даних, а й своєчасно виявляти можливі помилки чи невідповідності, що виникають у процесі виробництва чорної

ікри.

Впровадження та підтримка внутрішнього аудиту витрат виробництва забезпечує прозорість усіх етапів технологічного процесу – від закупівлі кормів і ветеринарних препаратів до підготовки продукції до реалізації. Це дозволяє контролювати використання ресурсів, оптимізувати витрати, зменшувати ризики втрат або недостачі матеріалів, а також забезпечує точність калькуляції собівартості продукції.

Крім того, регулярний внутрішній аудит сприяє підвищенню ефективності управління підприємством, оскільки керівництво отримує оперативну інформацію про витрати на кожному етапі вирощування осетрових та виробництва ікри. Така інформація дає можливість приймати обґрунтовані управлінські рішення, коригувати технологічні процеси, планувати закупівлі та фінансові ресурси, а також запобігати фінансовим та операційним ризикам.

Таким чином, організація внутрішнього аудиту витрат на ТОВ «МІКРОН-Д» є ключовим елементом підтримки стабільної та ефективної діяльності підприємства. Вона забезпечує достовірність обліку, контроль за використанням ресурсів та сприяє підвищенню рентабельності виробництва, що є особливо важливим у конкурентному середовищі ринку чорної ікри.

Висновки до розділу 3

1. Проведений аналіз витрат на виробництво ТОВ «МІКРОН-Д» свідчить про зростання прямих витрат на 16,4% у 2024 році порівняно з 2023 роком, що обумовлено одночасним збільшенням обсягів виробництва чорної ікри та підвищенням якості ресурсного забезпечення підприємства. Найбільший приріст спостерігається у витратах на корми та ветеринарні препарати (+23,33%) і послуги сторонніх лабораторій/інше (+25%), що

підкреслює важливість підтримки біологічного стану осетрових та контролю технологічного процесу. Витрати на оплату праці та соціальні нарахування зросли на 12,5%, що відображає збільшення обсягів роботи персоналу та індексацію фонду оплати праці. Збільшення енергетичних витрат на 15% пов'язане із забезпеченням життєдіяльності басейнів для вирощування риби, тоді як амортизація обладнання залишилася практично стабільною (+2,5%).

Загалом, аналіз структури та динаміки витрат виробництва дозволяє визначити ключові статті витрат, які потребують постійного контролю для оптимізації ресурсів та підвищення ефективності виробництва. Результати дослідження підтверджують доцільність інтеграції обліково-аналітичного інструментарію у систему управління підприємством для своєчасного прийняття управлінських рішень і забезпечення стратегічного розвитку ТОВ «МІКРОН-Д».

2. Проведення внутрішнього аудиту витрат виробництва на ТОВ «МІКРОН-Д» демонструє важливість систематичного контролю за обліком ресурсів та процесами виробництва. Особлива увага приділяється багатоступеневому циклу вирощування осетрових і виробництва чорної ікри, включно з доглядом за рибою, забезпеченням кормами та ветеринарним обслуговуванням, а також підготовкою готової продукції.

Регулярні інвентаризації незавершеного виробництва, перевірка первинних документів та контроль за операціями дозволяють виявляти нестачі, надлишки та прихований брак, забезпечуючи достовірність облікових даних. Такий підхід сприяє підвищенню ефективності використання матеріальних і трудових ресурсів, оптимізації виробничих процесів і зменшенню фінансових та виробничих ризиків.

Отже, впроваджена система внутрішнього аудиту витрат на ТОВ «МІКРОН-Д» забезпечує прозорість обліку, контроль ключових етапів виробництва та створює надійну інформаційну базу для прийняття обґрунтованих управлінських і стратегічних рішень щодо виробництва чорної ікри.

3. У ході дослідження стану та вдосконалення аудиту витрат на виробництво ТОВ «МІКРОН-Д» встановлено, що ефективна організація внутрішнього контролю є ключовим чинником підвищення точності обліку та оптимізації виробничих процесів. Проведений аналіз показав, що структура витрат підприємства має чітко визначені основні статті, серед яких найбільшу питому вагу займають заробітна плата персоналу та витрати на корми і ветеринарні препарати, що обумовлює пріоритетність контролю саме цих витратних елементів.

Внутрішній аудит виробничих витрат на підприємстві забезпечує систематичну перевірку правильності обліку, своєчасне виявлення помилок та недоліків, а також контроль за ефективністю використання матеріальних і трудових ресурсів. Запроваджені методики та програми аудиту, включно з матричною структурою контрольних точок та детальною програмою перевірок, дозволяють комплексно оцінювати всі етапи виробничого процесу – від догляду за осетровими до обліку готової продукції.

Особливу увагу приділено організації інвентаризації незавершеного виробництва, контролю правильності списання матеріалів і нарахування витрат на оплату праці, амортизацію та накладні витрати. Це забезпечує прозорість обліку, зменшує ризики завищення або неповного відображення витрат та сприяє підвищенню достовірності фінансової інформації.

Вдосконалення системи внутрішнього аудиту, зокрема через впровадження загального плану процедур та призначення відповідальної особи або підрозділу внутрішнього аудиту, дозволяє забезпечити безперервний контроль, своєчасне коригування процесів і підвищення ефективності управління виробництвом чорної ікри. Таким чином, організація та розвиток внутрішнього аудиту витрат на ТОВ «МІКРОН-Д» виступає основним інструментом підвищення економічної ефективності підприємства, забезпечення точності облікових даних та підтримки стратегічного розвитку компанії в умовах жорсткої конкуренції.

ВИСНОВКИ

На основі проведеного дослідження теоретичних, методичних та практичних аспектів обліку і аудиту витрат виробництва на прикладі ТОВ «МІКРОН-Д», були сформульовані наступні основні висновки та пропозиції, що підтверджують мету та завдання кваліфікаційної роботи:

1. Виробничі витрати є ключовим елементом формування собівартості продукції, від рівня яких залежить ефективність виробничої діяльності, прибутковість і конкурентоспроможність підприємства. Процес виробництва передбачає використання матеріальних, трудових і фінансових ресурсів, а їхня вартісна оцінка відображається у складі витрат. Раціональне управління витратами дозволяє забезпечити економію ресурсів, підвищити продуктивність праці та досягти стратегічних цілей підприємства.

2. Система бухгалтерського обліку та аудиту виробничих витрат є важливою складовою управління підприємством. Облік забезпечує керівництво достовірною інформацією для прийняття ефективних управлінських рішень, тоді як аудит виконує контрольну функцію, перевіряючи правильність відображення витрат і достовірність фінансових показників. Ефективна взаємодія цих систем сприяє виявленню відхилень, запобіганню помилкам і зловживанням, а також формуванню реальних показників прибутковості діяльності підприємства.

3. Нормативно-правове регулювання обліку та аудиту витрат виробництва в Україні забезпечує єдність підходів до їх відображення, оцінки та контролю. Законодавчі й методичні акти – зокрема Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», НП(С)БО 16 «Витрати» та інші нормативи – визначають загальні принципи ведення обліку й проведення аудиту. Водночас підприємства мають право самостійно формувати облікову політику з урахуванням специфіки своєї діяльності, що дозволяє забезпечити гнучкість і ефективність системи управління витратами у сучасних умовах господарювання.

4. Аналіз фінансово-економічного стану ТОВ «МІКРОН-Д» за період 2020–2024 рр. показує стабільне зростання ключових показників діяльності підприємства. Загальна вартість активів збільшилася на 27,6%, власний капітал – на 26,4%, що забезпечує часткове фінансування активів власними джерелами, тоді як оборотні активи зросли на 38,9%, що підвищує ліквідність та підтримує виробничий процес. Одночасне збільшення поточних та довгострокових зобов'язань свідчить про залучення додаткових фінансових ресурсів для розвитку виробництва та модернізації основних засобів, коефіцієнт придатності яких зріс на 46%, забезпечуючи належну матеріально-технічну базу.

Фінансові результати підприємства демонструють стабільне зростання доходів і контрольоване збільшення витрат, що дозволило забезпечити чистий прибуток у 2024 році на рівні 830,1 тис. грн. Чітко побудована організаційна структура та впровадження сучасного облікового програмного забезпечення BAS: Бухгалтерія і М.Е.Дос забезпечують оперативне управління, достовірність фінансової інформації та контроль за використанням ресурсів. Таким чином, ТОВ «МІКРОН-Д» має міцну матеріально-технічну базу, ефективну систему управління та організований бухгалтерський облік, що створює передумови для подальшого сталого розвитку, підвищення конкурентоспроможності та фінансової безпеки підприємства.

5. Облік витрат на виробництво в ТОВ «МІКРОН-Д» організовано на сучасному рівні за допомогою автоматизованої системи BAS: Бухгалтерія, що дозволяє повністю контролювати всі етапи виробничого процесу – від реєстрації прямих і непрямих витрат до формування собівартості готової продукції, зокрема чорної ікри. Використання електронних первинних документів, спеціальних реєстрів аналітичного обліку та автоматизованих звітів забезпечує достовірність, повноту та своєчасність інформації про витрати, контроль за їх структурою та можливість оперативного прийняття управлінських рішень.

Систематизація обліку витрат за статтями, центрами відповідальності та об'єктами калькулювання, а також застосування документів «Видаткова накладна», «Нарахування заробітної плати» та «Калькуляція» дозволяє підприємству ефективно контролювати матеріальні та трудові ресурси, управління собівартістю продукції і забезпечувати підвищення економічної ефективності виробництва. Таким чином, автоматизована система обліку створює передумови для раціонального використання ресурсів, своєчасного виявлення відхилень у витратах та підвищення загальної ефективності господарської діяльності ТОВ «МІКРОН-Д».

6. Облік витрат на виробництво в ТОВ «МІКРОН-Д» має забезпечувати керівництво підприємства достовірною, аналітично цінною інформацією для прийняття своєчасних та ефективних управлінських рішень. Впровадження ABC-аналізу дозволяє виділити найбільш значущі статті витрат, визначити їх вплив на собівартість продукції та зосередити увагу менеджменту на оптимізації ключових ресурсів.

Запропоновані форми управлінської звітності, зокрема «Звіт про витрати та доходи» та інтеграція результатів ABC-аналізу у BAS: Бухгалтерія, забезпечують оперативний контроль за змінами витрат, оцінку їх динаміки та прийняття обґрунтованих рішень щодо підвищення ефективності виробничих процесів. Такий підхід сприяє своєчасному виявленню резервів економії, оптимальному використанню ресурсів та підвищенню загальної економічної ефективності діяльності підприємства.

Крім того, важливим напрямом удосконалення є запровадження більш детального аналітичного обліку витрат виробництва, який передбачає відкриття субрахунків до рахунків 23 «Виробництво» та 91 «Загальновиробничі витрати» з розподілом за видами продукції, центрами відповідальності та статтями калькуляції. Такий підхід дозволить отримувати глибшу інформацію про структуру витрат, точніше визначати собівартість окремих видів продукції, забезпечить підвищення контрольних можливостей бухгалтерського обліку та сприятиме прийняттю більш обґрунтованих

управлінських рішень щодо зниження витрат і підвищення прибутковості підприємства.

7. Проведений аналіз витрат на виробництво ТОВ «МІКРОН-Д» свідчить про зростання прямих витрат на 16,4% у 2024 році порівняно з 2023 роком, що обумовлено одночасним збільшенням обсягів виробництва чорної ікри та підвищенням якості ресурсного забезпечення підприємства. Найбільший приріст спостерігається у витратах на корми та ветеринарні препарати (+23,33%) і послуги сторонніх лабораторій/інше (+25%), що підкреслює важливість підтримки біологічного стану осетрових та контролю технологічного процесу. Витрати на оплату праці та соціальні нарахування зросли на 12,5%, що відображає збільшення обсягів роботи персоналу та індексацію фонду оплати праці. Збільшення енергетичних витрат на 15% пов'язане із забезпеченням життєдіяльності басейнів для вирощування риби, тоді як амортизація обладнання залишилася практично стабільною (+2,5%).

Загалом, аналіз структури та динаміки витрат виробництва дозволяє визначити ключові статті витрат, які потребують постійного контролю для оптимізації ресурсів та підвищення ефективності виробництва. Результати дослідження підтверджують доцільність інтеграції обліково-аналітичного інструментарію у систему управління підприємством для своєчасного прийняття управлінських рішень і забезпечення стратегічного розвитку ТОВ «МІКРОН-Д».

8. Проведення внутрішнього аудиту витрат виробництва на ТОВ «МІКРОН-Д» демонструє важливість систематичного контролю за обліком ресурсів та процесами виробництва. Особлива увага приділяється багатоступеневому циклу вирощування осетрових і виробництва чорної ікри, включно з доглядом за рибою, забезпеченням кормами та ветеринарним обслуговуванням, а також підготовкою готової продукції.

Регулярні інвентаризації незавершеного виробництва, перевірка первинних документів та контроль за операціями дозволяють виявляти нестачі, надлишки та прихований брак, забезпечуючи достовірність

облікових даних. Такий підхід сприяє підвищенню ефективності використання матеріальних і трудових ресурсів, оптимізації виробничих процесів і зменшенню фінансових та виробничих ризиків.

Отже, впроваджена система внутрішнього аудиту витрат на ТОВ «МІКРОН-Д» забезпечує прозорість обліку, контроль ключових етапів виробництва та створює надійну інформаційну базу для прийняття обґрунтованих управлінських і стратегічних рішень щодо виробництва чорної ікри.

9. У ході дослідження стану та вдосконалення аудиту витрат на виробництво ТОВ «МІКРОН-Д» встановлено, що ефективна організація внутрішнього контролю є ключовим чинником підвищення точності обліку та оптимізації виробничих процесів. Проведений аналіз показав, що структура витрат підприємства має чітко визначені основні статті, серед яких найбільшу питому вагу займають заробітна плата персоналу та витрати на корми і ветеринарні препарати, що обумовлює пріоритетність контролю саме цих витратних елементів.

Внутрішній аудит виробничих витрат на підприємстві забезпечує систематичну перевірку правильності обліку, своєчасне виявлення помилок та недоліків, а також контроль за ефективністю використання матеріальних і трудових ресурсів. Запроваджені методики та програми аудиту, включно з матричною структурою контрольних точок та детальною програмою перевірок, дозволяють комплексно оцінювати всі етапи виробничого процесу – від догляду за осетровими до обліку готової продукції.

Особливу увагу приділено організації інвентаризації незавершеного виробництва, контролю правильності списання матеріалів і нарахування витрат на оплату праці, амортизацію та накладні витрати. Це забезпечує прозорість обліку, зменшує ризики завищення або неповного відображення витрат та сприяє підвищенню достовірності фінансової інформації.

Вдосконалення системи внутрішнього аудиту, зокрема через впровадження загального плану процедур та призначення відповідальної

особи або підрозділу внутрішнього аудиту, дозволяє забезпечити безперервний контроль, своєчасне коригування процесів і підвищення ефективності управління виробництвом чорної ікри. Таким чином, організація та розвиток внутрішнього аудиту витрат на ТОВ «МІКРОН-Д» виступає основним інструментом підвищення економічної ефективності підприємства, забезпечення точності облікових даних та підтримки стратегічного розвитку компанії в умовах жорсткої конкуренції.

Отже, підсумовуючи результати проведеного дослідження, можна зробити висновок, що ефективна система обліку та внутрішнього аудиту витрат виробництва є важливим чинником забезпечення економічної стабільності, підвищення рентабельності та конкурентоспроможності ТОВ «МІКРОН-Д». Використання сучасних аналітичних інструментів, автоматизованих програм і вдосконалених процедур контролю дає змогу своєчасно виявляти відхилення у витратах, оптимізувати використання ресурсів і підвищувати ефективність виробничої діяльності. Реалізація запропонованих у роботі заходів сприятиме зниженню собівартості продукції, покращенню фінансових результатів і забезпеченню сталого розвитку підприємства в умовах конкурентного середовища.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Беренда Н. І. Загальновиробничі витрати як складова операційних витрат, сутність та особливості їх розподілу: підручник. Київ: *Економіка і менеджмент*. 2017. с. 252.
2. Белозерцев В. С., Гринько І. С. Облік доходів на торгівельних підприємствах. *Електронний журнал «Ефективна економіка»*. 2020. № 12
3. Биба В.В., Пінчук Н.М., Ващенко Н.Ю. Економічна сутність, значення і завдання управління витратами. *Ефективна економіка*. 2024. №1. URL: <https://www.nayka.com.ua/index.php/ee/article/view/2907>
4. Бондаренко Н.М. Визначення облікової сутності витрат та їх класифікація. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2023. №2. С. 296-304. URL: <http://journals.khnu.km.ua/vestnik/wp-content/uploads/2023/05/2023-316-47.pdf>
5. Бутинець Ф. Ф. Витрати виробництва та їх класифікація для потреб управління: *навч. посіб.* Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. 2012. С. 11–18.
6. Гайдаржинська О.М. Коверга Д.О. Основні методи калькулювання собівартості продукції та різновиди систем обліку витрат. *Економіка і суспільство*. 2018. Випуск № 17. С.639-643. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/17_ukr/94.pdf
7. Голов С. Ф., Коцюба О. С. Управління витратами: *навч. посіб.* Київ: КНЕУ, 2002. С. 131.
8. Губарик О. М., Сотников С. А., Удовиченко А. В. (2025). Сучасні механізми управління витратами та фінансовими результатами підприємства: інноваційні виклики та новітні особливості. *Актуальні проблеми сталого розвитку*, 2(9), 15-19. URL: [https://doi.org/10.60022/2\(9\)-2S](https://doi.org/10.60022/2(9)-2S)
9. Губарик О. М., Іванова Д. В. Особливості обліку фінансових результатів діяльності малого підприємства та напрями його удосконалення. *Економіка та суспільство: облік і оподаткування*. 2024. №59.

10. Губарик О. М., Іванова Д. В. Проблематика обліку та контролю доходів і витрат на малих підприємствах. *Проблеми сучасних трансформацій*. Серія: економіка та управління. 2024. № 11.

11. Губарик О.М., Чепець О.Г. Міжнародні стандарти обліку як основа для забезпечення ефективної фінансової звітності в аграрному секторі в період воєнного часу. Обліково-фінансове, інформаційне та мовно-комунікаційне забезпечення сталого розвитку аграрного сектору: перспективи та реалії: *збірник тез науково-практичної конференції 18-20 березня 2025 р.* Дніпро: ДДАЕУ, 2025. С. 34-36.

12. Давидова Т. М. Методологічні аспекти обліку витрат на виробництво та відображення їх в фінансовій звітності. *Вісник податкової служби України*. 2016. № 8. С. 14-19

13. Засадний Б. Витрати для ефективного управління діяльністю підприємства: *навч. посіб.* Львів: Довідник економіста, 2009. С. 57-62.

14. Іванова Д. В., Губарик О. М. Удосконалення обліку доходів, витрат та фінансових результатів на малих підприємствах за міжнародними стандартами. Облік, аудит, оподаткування та звітність у системі забезпечення економічної стійкості підприємств: *тези доповідей VII Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції*. Дніпро : ДДАЕУ, 2024.

15. Іванова Д., Губарик О. Автоматизація обліку доходів, витрат для підвищення ефективності фінансового управління. Актуальні проблеми та перспективи розвитку обліку, аналізу та контролю в соціально-орієнтованій системі управління підприємством. *Матеріали VII Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції, присвяченої пам'яті професора, заслуженого працівника вищої школи Дмитра Мусійовича Фесенка*. Полтавський державний аграрний університет. 28-29 березня 2024 р. Полтава, 2024. С. 53-54.

16. Івашкевич В. Б. Бухгалтерський управлінський облік: *підручник*. Київ: Економіст, 2006. С. 618.

17. Каленич І. С. Економічна сутність витрат і собівартості продукції. *Бізнес Інформ*. 2019. №11. С. 241–246. URL:https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2019-11_0-pages-241_246.pdf
18. Козаченко Г. В. Управління затратами підприємства: *монографія*. Київ: Лібра, 2007. С. 320.
19. Корольова О. І. Концепція розвитку бухгалтерського обліку витрат в Україні: *навч. посіб.* Київ: Економіка, фінанси, право, 2008. №7. С. 13-17.
20. Кулаковська Л. П., Піча Ю. В. Організація і методика аудиту: *навч. посіб.* Харків: Каравела, 2010. с. 568
21. Ляшенко Г. П., Овсяннікова В. І. Витрати підприємства та управління ними. *Економіка та суспільство*. 2022. Вип. 45
22. Маркіна І. А., Вороніна В. Л., Рудич А. І. Теоретичні основи управління витратами підприємства. *Держава та регіони*. Серія: Економіка та підприємництво. 2020. № 4 (115). С. 140-147
23. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 16 «Основні засоби»: Рада з міжнародних стандартів бухгалтерського обліку від 01.01.2012 №929-014. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_014
24. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 19 «Виплати працівникам»: Рада з міжнародних стандартів бухгалтерського обліку від 01.01.2012 №929-014. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_011
25. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 2 «Запаси»: Рада з міжнародних стандартів бухгалтерського обліку від 01.01.2012 №929-021. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/card/929_021
26. Мних Є. В. Економічний аналіз: *підручник*. Київ: Київський національний торговельно-економічний університет. 2014. с. 536
27. Назаренко Т. П., Франчук І. Б., Вітер С. А. Методичні аспекти обліку та управління витратами на виробництво продукції. *Економіка та держава*. 2021. №7. С. 83–89. URL: 10.32702/2306-6806.2021.7.83

28. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати»: Наказ Міністерства фінансів України №318 від 31.12.1999 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00#Text>

29. Овчарова Н., Кравченко О., Бобошко Р. Формування обліково-аналітичного забезпечення управління витратами сільськогосподарських підприємств. *Економіка та суспільство*. 2021. №30.

30. Педченко Н. С., Тітенко Л. В., Мілька А. І., Артюх-Пасюта О. В., Тітенко Ю. А. Сутність та економічний зміст витрат підприємства: сучасний погляд. *Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі*. 2023. Випуск 1 (107). С. 29-36. URL: <http://puet.poltava.ua/index.php/economics/article/view/158/148>

31. Пеняк Ю. С., Сергієнко О. А. Інструментарій обліково-аналітичного управління витратами. *Проблеми сучасних трансформацій*. Серія: економіка та управління. 2023. №9. URL: <https://reicst.com.ua/pmt/article/download/2023-9-09-03/2023-9-09-03/825>

32. Піскун А.В. Теоретичний аспект управління витратами підприємства. *Науковий погляд: економіка та управління*. 2020. №4 (70). С.55-59. URL: http://scientificview.umsf.in.ua/archive/2020/4_70_2020/11.pdf

33. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій. Затверджено наказом Міністерства фінансів України від 30.11.1999 р. №291. URL: <http://dtkr.com.ua/show/2cid06880.html#plan>

34. Податковий кодекс України: Закон України №2755-VI від 02.12.2010 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>

35. Поліщук О. В. Поняття витрат, їх економічний зміст, фактори впливу на витрати. *Економіка. Фінанси. Право*. 2020. № 4/1. С. 27-34.

36. Положення про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку: Наказ Мінфіну від 24.05.95 р. № 88. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0168-95#Text>

37. Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань: Наказ Міністерства фінансів України №879 від 02.09.2014. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1365-14#Text>

38. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність: Закон України від 16.07.1999 р. №996-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text>

39. Про затвердження Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 16 «Витрати»: наказ Міністерства фінансів України від 31.12.1999 №318. URL: www.rada.gov.ua/

40. Про затвердження Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 26 «Виплати працівникам»: наказ Міністерства фінансів України від 28.10.2003 №601. URL: www.rada.gov.ua

41. Про затвердження Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 9 «Запаси»: наказ Міністерства фінансів України від 20.10.1999 №246. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0751-99>www.rada.gov.ua/

42. Родіна О. В. Сучасні підходи до визначення сутності категорії «витрати». *Економіка та суспільство*. 2017. Вип. 9. С. 1181-1185.

43. Сопко В. В. Організація бухгалтерського обліку, економічного контролю та аналізу: *підручник*. Київ: КНЕУ, 2004. 411 с.

44. Сотникав С. Аналітичне забезпечення аудиту виробничих витрат як інструмент підвищення ефективності управління. Обліково-фінансове, інформаційне та мовно-комунікаційне забезпечення сталого розвитку аграрного сектору економіки: проблеми, пріоритети, перспективи: *збірник тез III Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції 22-23 жовтня 2025 р.* Дніпро: ДДАЕУ, 2025. С. 117-118.

45. Сухораб В.П., Ксьондз С.М. Теоретичні концепції сутності, визначення та класифікація витрат. *Вісник Технологічного університету Поділля*. [Ч.2, Т.1]. Хмельницький, 2013. С. 169-173.

46. Тюхтій М. В., Пономаренко О. Г. Загальновиробничі витрати: концептуальні аспекти вітчизняного та зарубіжного досвіду облікового

відображення. *Вісник Полтавської державної аграрної академії*. 2016. №3. С. 116–119. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VPDAA_2016_3_26

47. Чернецька О. В., Гаркуша Г. І., Богданова Ю. С. Інтеграція аналітичного інструментарію в систему обліку і контролю суб'єкта підприємництва. *Проблеми сучасних трансформацій*. Серія: економіка та управління. 2024. №16. URL: <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2024-16-09-02>

48. Чумак Г. Управління витратами підприємства: функціональний аспект. *Науковий журнал «Modeling the development of the economic systems»*. 2022. № 4. С. 160-165

49. Andrii Zolkover, Viacheslav Dereza, Mykhailo Bril, Olha Hubaryk, Sergiy Popenko. The Influence of Fiscal Strategy on the Financial Sector Stability Oversight. *OIDA International Journal of Sustainable Development*, 18:11, 2025. P. 147-157. URL: <https://oidaijsd.com/wp-content/uploads/2025/08/18-11-12-17-IJSD-UR3-25-AZ.pdf>

50. Gubaric Olha, Chepets Olha. Accounting outsourcing as a strategic tool for optimizing enterprise activities. *4th International Conference on Relationship between public administration and business entities management*. November 29, 2024. P. 80-82.

ДОДАТОК А

*Розроблений Загальний план процедур внутрішнього аудиту витрат
виробництва ТОВ «МІКРОН-Д»*

Етап аудиторської перевірки	Мета завдання	Аудиторські процедури	Термін виконання, виконавець
Підготовчий	Дослідження підприємства (ознайомлення із галузевою специфікою, технологією вирощування, структурою, попередніми порушеннями)	Прийняття на роботу/формування групи, ознайомлення з діяльністю підприємства, аналіз технологічного циклу осетрових, оцінка системи внутрішнього контролю та обліку, визначення аудиторського ризику та суттєвості, планування аудиту виробничих витрат	1 тиждень. Керівник аудиту (Технолог, Головний бухгалтер)
Фактичний (основний)	Перевірка процесу формування та обліку всіх виробничих витрат	<ol style="list-style-type: none"> 1. Перевірка відповідності залишків незавершеного виробництва (молодняк риби) на початок періоду 2. Перевірка первинних документів на списання кормів, ветпрепаратів (накладні вимоги) на відповідність нормативам 3. Перевірка повноти та правильності обліку прямих матеріальних витрат (корми, хімічні реагенти, кисень) 4. Перевірка правильності обліку витрат на оплату праці персоналу цеху утримання та переробки, розподіл між видами продукції 5. Перевірка правильності нарахування амортизації та її розподілення (басейни, системи очищення та життєзабезпечення) 6. Перевірка правильності обліку та розподілення загальновиробничих витрат (зокрема, значних витрат на електроенергію) 7. Перевірка та інвентаризація НЗВ (біологічних активів) на кінець періоду, оцінка їхньої собівартості 8. Перевірка та аналіз правильності калькуляції собівартості готової продукції (чорна ікра, осетрина) 9. Перевірка правильності, повноти формування статей калькуляції згідно з аналітичним обліком витрат 10. Перевірка та аналіз правильності зіставлення синтетичного та аналітичного обліку з формами фінансової та статистичної звітності 	2-3 тижні. Аудитори (Внутрішній аудитор)
Заключний	Формування думки щодо обліку виробничих витрат на підприємстві та надання рекомендацій	Узагальнення, аналіз та обґрунтування отриманої інформації. Підготовка аудиторського висновку та складання аудиторського звіту із пропозиціями щодо оптимізації контролю витрат ТОВ «МІКРОН-Д»	1 тиждень. Керівник аудиту (Внутрішній аудитор)